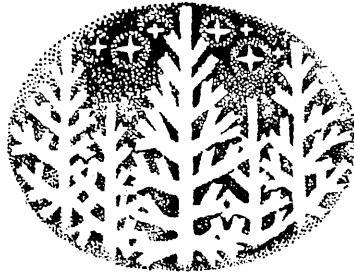
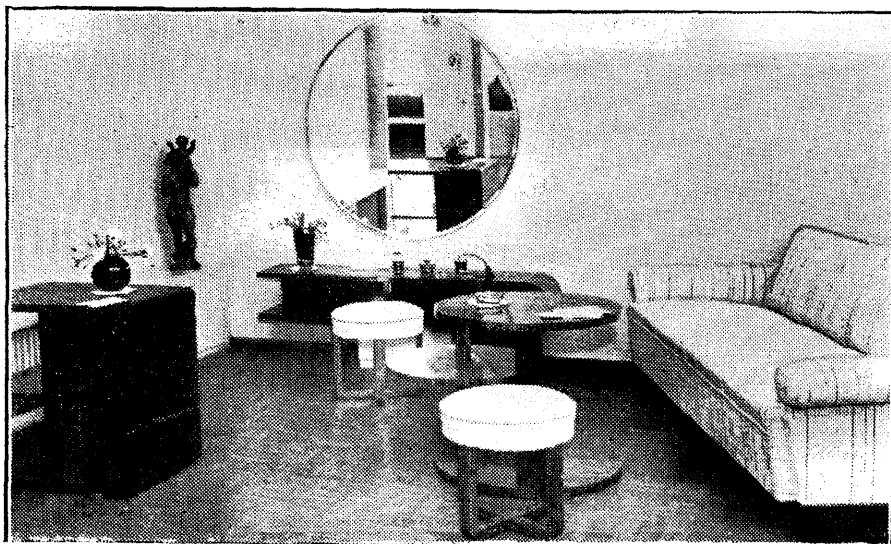

EESTI NOORUS

SISU

ESINDUSKOGU KOKKUTULEKU PUHUL — O. Uudeküll
OORDI HAUAL — Hendrik Adamson
RAAMATUL SÜNGE TULEVIK? — T. Varend
KEELEUUENDUSE VASTUKAJA PAROODIAS — E. Jõemets
LAUL SEITSMEST ULMAST JA SINISEST HOBUSEST — I. Laaban
ÜHELE „ARTISTILE“ — I. Paulson
RAAMATUKOGUNDUS JA ÜENÜ — A. M
JUTUSTAVAST JA „PUHTAST“ KUNSTIST — I. Laaban
AF. RISME — Juhan Liiv
EN. M. TÄHELEPANU OIGELE KEELELE! — Kr. Meikop
JUFAN LIIVI RADADEL — Villem Luhasoo
AF. RISME — Juhan Liiv
VE DRAT RAAMATU KOGUJAIST JA TEGIJAIST — x
KUTUURSEMA ÜHISKONNA POOLE — K. Tapper
KPEGEJOUSTIKLASTE HARJUTUSKAVA — H. Kadak
AN MEID RAKVERE OSAKONNAST — E. M.
MOODSA KODU SISUSTAMISEST — EKS
ÜEJU OSAKONDADE RUUMID — H. Tarand
KAS OHTUT ÜENÜTOs — R. Perman

TELEF.

320-01

318-21

MOODSA ELAMU MÖÖBLITÖÖSTUS
UÜ. VIKERI TEHASEID NARVA MNT. 15. JAAMA 8A
VALMISTAB KONSTRUKTIIV MODERN. RAHVUS-
PÄRAST JA TERASTORU SISUSTUSI

TRÜKIKODA ESTOTRÜKK

igasugused trükitööd

MÕÕDUKAD HINNAD

TALLINN, SUUR KARJA 8

TELEFON 445-25

EESTI NOORUS

№ 11

TALLINNAS, 25. NOVEMBRIL 1938

X AASTAKÄIK

ESINDUSKOGU KOKKUTULEKU PÜHVI

ÜENU 20 aastat juhtide koolina. — Noorsootöö tänapäeva alused. Õiged organiseerimise suunad. — Arvud ja sisu. — ÜENU võib täie teadvusega oma organisatsiooni-vormide juure jääda, sest meil ega mujal pole paremaid

Üheks elulisemaks probleemiks meie organisatsioones on juba mõnda aastat juhtide küsimus. Seoses juhtide puudusega on meil ikka olnud põud ka aktiivsetest — tublidest liikmetest. Uute organisatsioonide esilekerkimisega on üha muutunud teravamaks juhtide kriis. Üksikud tublid seltskonnategelased on lihtsalt juhi kohustustega niivõrd koormatud ja on päris sagedane nähe, et üks või teine juht tõmbub oma ülesannetest tüdinenult tagasi. Endastmõistetavalt pole see olukord ka normaalne, et üks ja sama inimene on üheaegselt viies-kuues organisatsioonis kandvaks jõuks.

Viimased aastad uute korraldustega ja tunnustavama suhtumisega on küll teravitavalt üldist olukorda parandanud. Kahtlematult on aidanud kaasa ka üldine arusaamine vabatahtlikkude organisatsioonide väärtusest ühiskondliku elu ülesehitamisel, samuti aga ka poliitiline rahunemine ja üksmeele süvendamine kaasaegsete vahel. Eriti suur

töö seisab aga veel ees nii juhtkonna ettevalmistamises kui ka laiemate hulkade tegevusse rakendamises.

ÜENU-l on olnud ja on ka tänapäeval need küsimused eriti südamelähedased. Ja vastuvaidlematult on ÜENU oma 20 tegevusaasta vältel teinud sellel alal suure ja põhjaneva töö.

Eemalseisjale — pealtvaatajale ei ütle ÜENU iseendast kuigi palju, kuid neile tuhandeile ja tuhandeile, kes tegelenud ÜENU-s oma tulisemad noorusaastad ja omandanud siit esimese ühiskondliku kooli; kogemused, oskused aga ka tööinnu ja tutvunud juba aegsasti juhi ülesannetega — neile ütleb ÜENU väga palju.

Sageli võib kohata agaraid koolitegelasi, häid haridusseltsi esimehi, tule-
tõrje ja kaitseliidu päälikuid, naisorganisatsioonide innukamaid juhte, tunnustatud sporditegelasi, ettevõtlikke maatulunduskonsulente ja palju teisi, kes aastaid tagasi on kuulunud ühe või teise ÜENU osakonna ridadesse ja saa-

nud sealt oma esimese ühiskondliku kooli ja tõuke teotsemiseks vabatahtlikes organisatsioonides.

Kui ÜENÜ-st on käinud läbi 20 tegevusaasta jooksul kümned tuhanded noored ja noorustuld südames kandvad inimesed, siis on nende kümnete tuhandete hulgas olnud ka tuhandeid juhte.

Nii pole meil Eestis organisatsiooni, kellele ÜENÜ poleks olnud teerajajaks tema senisele tasemele jõudmisel. See juhtide kui ka täisikka jõudvate tublide liikmete üleminek teistesse organisatsioonidesse pole sündinud murranguliselt järsku, vaid see on toimunud rahulikult ja pidevalt, vastavalt ÜENÜ kui noorte, aga ka kui läbikäigu organisatsiooni iseloomule, kellel üheks suureks eesmärgiks on kasvatada häid Eesti mehi ja naisi, kasvatada häid juhte. Seega pole ÜENÜ ise kunagi täiel määral oma töovilja saanud otseselt maitsta, kuid seda enam tunneb ta häädmeelt teiste vanemate ühingute edust, kuna tema on sellele üks suuremaid kaasaitajaid nii otseselt kui kaudselt.

Raske on leida tänapäeval, aga ka aastaid tagasi, üritust, olgu see siis üleriigiline, maakondlik, linnas või maal, suur või väike, kus ÜENÜ pole kaastegev. Noortel on tahet, aega ja energiat ja see võimaldab tubli koostöö.

ÜENÜ on aga vankumatult hoidnud sirget joont ja olnud kõikidel aegadel noortele usaldatavaks organisatsiooniks, seistes väljaspool usulisi ja poliitilisi rühmitusi. Kõikide noorte areng on seisnud tal südamel, tegemata vahet, kas noor on maalt või linnast, kas ta on vanapõllumehe, asuniku, töölise või ärimehe lapsi. See suund on kirjutanud ette küll palju raskusi, peamiselt küll majanduslikke, eriti tugevatel poliitiliselt rõhutatud ajajärkudel, kus ÜENÜ on jäänud kõigest hoolimata oma otsese ülesande juure ja pole leidnud seega — täiesti teenimatult — sooja vastutulekut. Seda enam on aga ÜENÜ-l teeneid Eesti noorpere kaudu ka kõige käredate aegadel kogu rahva üksmeele süvendamisel ja juhtide ettevalmistamisel. Tuletatagu vaid meelega aastaid 1924. ja 1934, mil

kogu ühiskondlik areng oli oma õigelt teelt nihutatud kõrvale, ent ÜENÜ jätkas oma tegevust endiselt.

See noortelähedane ja üksmeelne õhkkond on ka peamiseks teguriks, mis põhjustanud nii paljude tuntud kesk- ja vanemasse generatsiooni kuuluvate inimeste ÜENÜ-sse jäämise ja edasiteotsemise.

Oma ehituselt — konstruktsioonilt — on ÜENÜ-l juhtide ettevalmistamise osas üks õnnelikumaid organisatsioonivorme. Haaratud on kõik võimalikud alad ja üheaegselt käib tegevus kui ka juhtide ettevalmistus kõikides osakondades. See on läbiviidav muidugi vaid noorsooorganisatsioonis, kus ei tohi piirduda üksnes erialalise tegevusega, mis on omane täiskasvanutele.

Kui ühes või teises keskuses esinevad täiskasvanuil küll haridus, tule- tõrje-, kaitseliidu-, karskus-, male-, spordi-, põllumajanduslikud jne. org-id, siis on ekslik arvata, et noorte organisatsioon täidab oma ülesande, kui ta rakendab noori ainult erialaliselt. Paratamatult jääb osa noori siis rakendamata, keda see ala otseselt ei huvita ja teiseks jääb puudulikuks juhte ettevalmistav osa, sest pole kaugeltki loomulik, kui meie sporti-arendavalt noortehilt hakkame hiljem lootma näite või laulukoori juhtimist. Need ja paljud teised on kõik erialad, mille juhtimine vajab juba varakult sellesse alasse süvenemist, kaasatõttamist ja juhi oskuste ning kogemuste omandamist. Vastavalt tuleks siis asutada kohale terve rida eriharrastustega noorte organisatsioonide täisealiste — ühingute juhtide ja liikmete ettevalmistamiseks.

Neid nõudeid täidab ÜENÜ oma mitmesuguste harudega, ringidega ja klubidega. Viimases vormis peitubki ÜENÜ suur jõud juhtide ettevalmistamises. Samal ajal, kui ühes või teises osakonnas töötab viie- või enamliikmeline juhatus, töötab seal ka vähem või rohkem, aga keskmiselt 3—4 haru oma juhatustega ja kogusummas paneb see moodus igas osakonnas juhi ülesannetesse 15—20 inimest. Kui veel arvestada, et enamik juhte on selles vanuses, mil nad veel teistesse vanemate organisatsioonidesse ei kuulu, siis peaks selguma pikema arutluseta, kuivõrd

ANTS LAIKMAA

„Helga“

suure väärtuse omab selline noorte koondis, kui on seda ÜENU oma osakondadega.

Üheaegselt juhtide ettevalmistamisega pakub ta oma ideelises keskkonnas noortele korralikku ajaviidet ja tegevust ajal, mil noortel kõige rohkem vaba aega, taht ja energiat, aga mil on ka kõige lähedasemad ja nakkavamad elus varitsevad väärnähted.

ÜENU kui organisatsioon on arenenud pidevalt ja normaalselt, pidades silmas kõikide teiste ühingute soove ja uute osakondade ellukutsumisel otsest vajadust.

Ühiskondliku arengu suuremaks edu pandiks on tasakaal ja otsene tarvidus. Organisatsiooni tugevust ja väärtust

arvestada arvelauaga — tema arvulise suurusega — oleks ekslik. Ja kui ÜENU-l momendil oleks praeguse üle 300 osakonna asemel üle 1000 osakonna, siis oleks tema pidanud minema mööda loomulikust arengust.

ÜENU suur pere võib rahulikult ja täie teadvusega oma organisatsiooni vormide juure jääda, kuna meil ega mujal pole paremat, millega seda asendada.

Koostöö ja üksteise töö tunnustamine peab aga igal juhul olema kõige lähedasem ja moodustama tugeva teraviku, kuigi selle juures vahest kannataks ühel või teisel keskusel liikmete arvuline suurus ja väline efekt.

O. Nudéküll

A. LAIGO

„Pariisi bukinistid“

O O R D I H A U A L

„Väga palju virpleid-värpleid!“
Vanapagan nii pahandas
sattudes surnuaiale,
otsis üles Oordi haua,
kes oli hobuse-parisnik.
„Miks müüsid mulle setuka,
said ju kukru kulda kõvat?“
Oort ütles hauast ohtes:
„Ega ma seda ei salgagi,
petsin päris peni kombel,

aga kui kohtad kohtlase,
kohe kisub koerusele.“
Vanapagan ta hauale
selja keeras ja sülitas,
sajatades ära sammus.
Oort aga uue külje keeras,
haigutas ja jälle uinus.
Oli kõik vait nagu ennegi,
ainult kased kahisesid...

Hendrik Adamson

Raamatul sünge tulevik?

Kas moodsad tehnilised leiutised suruvad raamatu püsivalt tagaplaanile? — Raamatu võitlus olemasolu eest. — Murelikke mõtteid raamatunädalaks.

Meil korraldatakse detsembri algul raamatunädal, mis oma peamiseks ülesandeks on seadnud **raamatu propageerimise laiendamise rahvahulkades**. Selgitustööga raamatu kasust ja asendamatast väärtusest kultuurtegurina ja rahvahariduse tugevaima alusena peab „võidetama raamatule uusi sõpru“.

Kas vajab **propagandat** niisugune kultuuri ja kogu praeguse elukorralduse **alusvara**? Miks tuleb **selgitustöö** kaudu tõsta esile selle nii tähtsa teguri vooresi ja väärtusi? Ons meil **leiba** kunagi vaja olnud propageerida? Ja kui üteldakse, et raamat sisaldab samaväärseid esmajärgulisi elutarbeid meie vaimule, kui leib ja toit meie kehale, millest siis tuleb, et üht saame levitada rahuldaval määral ainult propaganda abil, kuna teise „levik“ on nii loomulik, et meil tema propageerimiseks pole vaja olnud kunagi kättki liigutada?

Need küsimused tunduvad meie oludes kui mitte just võõrastavatena, siis vähemasti varajastena. Kuid varem-hiljem kerkivad nad meilgi täie raskusega ja nõuavad lahendamist ning vastamist. Teistes Lääne-Euroopa riikides kui mitte just võõrastavatena, siis juba tänapäeval vaidlematu.

Raamatu, täpsemalt **trükitud raamatu** valitsemise aeg on kestnud ümarguselt viissada aastat. See on väga pikk aeg ühe tehnilise leiutise jaoks, sest raamatut ei saa käsitada mingi orgaanilise elunähtena, vaid ainult tehnilise vahendina. Meie teame aga, et iga tehnilise leiutise on asendanud uus, mugavam ja otstarbekohasem. Näib, et pärast viiesaja aastast ohutut ja muretut eluiga hakkavad jõudma ajad, kus **raamatulgi** tuleb teha tegemist oma surmavaenlastega, nende uute ja otstarbekohasemate tehniliste leiutistega,

mis teda asendada ähvardavad: **pilt** joonistusena, fotona ja filmina ning raadio. Kas ei ole juba praegugi fotode, filmi ja raadio osatähtsus suurem kui raamatul? Seejuures mõistame me raadioga enamasti ikka **hääle** edasiandmist, kuid hoiame meeles, et pildiraadio ja kaugenägemine on juba tehniliselt lahendatud küsimused. Pilt on seni esinenud ja esineb praegugi raamatu näilise liitlasena: tu tuli teksti selgitusena ja illustratsioonina ning on kujunenud õige lühikese ajaga juba meilgi mitmel alal **peaasjaks**, mis **oma** selgituseks vajab **pisut** teksti. Murrang ja peaosa vahetus on sündinud täiesti tähelepandamatult. Kuid vahe on ometi **oluline**. Pilti mõistab **igauks**, nii laps kui nõder, ilma, et tal seejuures oleks vaja **lugemisoskustki**. Pildi vaatamine **ei väsita** ega nõua mingit erilist mõttepingutust. Propagandavahendinagi on pilt palju mõjuvam kui sõna: ta ei tekita kahtlusi ega kaksipidi mõtteid. Selle tõttu võidakse hea pildi eest palju enam maksta kui asjatundliku kirjutuse eest. Pilti on kerge paljundada — ja paljundamine läheb odavamaks iga päevaga. See paljundamine on seda odavam, mida enam **üht** pilti saab kasutada.

Raamatu (teksti-raamatu) puhul on kõik mis pildi juures mugavana ja kergena alla kriipsutatud, raske ja pingutusi nõudev.

Kogu maailmas istub igal õhtul miljoneid inimesi kinodes **pilte** vaatamas. Ei ole käepärast asjakohaseid andmeid meie kinoküllastajate arvust, kuid et see arv mitmekordselt ületab näiteks avalike raamatukogude kasutajate arvu (umbes 10% rahva üldarvust), selles pole kahtlust. Tallinnas on linna raamatukogul aastas ligi 6000 lugejat — sama arv inimesi istub aga kinos igal **õhtul**.

Võtame teisegi juhusliku näite: ajalehed ja ajakirjad ei avalda pilte sugugi mitte enam nii, nagu sajandi algul. Pilt esitatakse **sündmuse** kirjelduse asemel, sellega antakse edasi **sõnumeid** ja päevauudiseid. Lisaks sellele avaldavad kõik meiegi paremad ajalehed erilisi pildiseeriaid (Miki-Hiir, Piilu-Part, Puuslik, sulane Johannes jpt.), mis peavad rahuldama meie huumorivajadusi ja seiklustunge. Meil ei ole asi nii hull kui mujal: mõni Lõuna-Ameerika ajaleht sisaldab kuni 16 sellist pildiseeriat ainsas numbris. Kuid kas ei sihi areng meilgi sinna poole? Mõne aasta eest puudusid need seeriad meil täiesti, nüüd on neid ka juba sageli 2 ühes ajalehenumbris.

Need mõtted pole võetud õhust. Prantslane Georges Duhamel on oma teoses „Raamatu kaitseks“ (Défence des Lettres) neid küsimusi lähemalt käsitletud. Mis Läänes praegu juba väga teravana tundub on meil veel alles algamas. Aga nagu seal, nii siingi on arengu **tendentsid** samad.

Eriti huvitavalt käsitleb Duhamel raamatu vaenlasi: neid tehnilisi leiutisi, mis aja jooksul muudavad raamatu **ülearuseks**, eelkõige raadiot, filmi ja pildilehte. Ükski neist ei **püüa** raamatut ülearuseks muuta, kuid nad on oma **olemuselt** juba niisugused, et nad seda tahtmatagi teevad.

Inimeste seas levib ikka enam see arusaamine, et kui nad on käinud kinos või kuulanud raadiosaadet, siis nad on täitnud oma vaimsed kohustused. Laiad hulgad eelistavad alati väiksemat pingutust. See on ka peapõhjuseks, miks lugeja ajaleheltki nõuab pilte ja mitte kirjutusi. Pildist võib jälgida sündmust ilma lugemise-, ja mis peaaegu, mõtlemise vaevata. Raadio ei paku kuigi suurt valiku vabadust. Seda viimast peame aga iseloomustavaks kogu praegusele kultuurile. Helifilmis on küll **sõnalgi** oma osa, kuid kõrvaline. Võimalikult kõik püütakse anda pildis. Meie oludes on helifilm laiematele hulkadele koguni **ainult pilt**: võõras keel ei suuda meie vaatajate enamikule midagi lisada. Film ja kino võivad Duhameli järgi olla küll kultuuri abivahendid, kuid

mitte milgi juhul **kultuuri loojad**. Raaradiosaates **voolab** kõik kiiresti mööda. Valjuhääldajast tulevaid helisid ei saa kuidagi talletada. Raadio peaks olema huvi ärataja küsimustele lähenemiseks ja nendesse süvenemiseks raamatu kaudu. Kuid psühholoogiliselt on arusaadav, et inimene kergelt omandatud teadmiselega ka kergelt rahuldub ja vaevalt oma huvi raamatu abil süvendama hakkab. Nii filmil kui raadiol puudub õpetajana täiesti see moment, mis senises õpetuses on olnud kõige olulisem: õpetaja isiksus. Sest senine õpetuski pole ju olnud muud, kui näitamine kust ja kuidas edasi õppida.

Need puudused või õigemini ebavõrused on toodud välja ühtlasi nagu raamatu hüved. Duhameli põhiväide ongi, et meie kultuuri süsteem põhjeneb **trükkunstil**.

Kuid filmi ja raadio tõttu raamat on praegu juba **võitlevas** asendis. Raamatut ähvardab tõsine oht 40—50 aasta kestel muutuda ainult väikese, valitud kultuurse publiku vahendiks. Laiad hulgad taganevad mugavaile ja kerge- maile tehnilistele uusleidudele.

Need aga ei ole kultuuri **loovad** tegurid. Sellepärast on **ülim aeg astuda võitlusse** raamatu eest. Reklaam ja moodne müügitehnika ei päästa olukorda. „Vaim päästetakse vaimuga. Kirjutus kirjutusega. Sõna tuleb rakendada sõna päästmiseks.“

Eks see tagapõhi anna meiegi raamatunädalale oma sügavat mõtet? Ja eks tõenda eelolevas kergitatud kahtlusi meie raamatunädal: raamat on meilgi **võitlevas asendis**, ta peab ennast kaitsma ja propageerima oma uute „sõprade“ — laiades massides väga menukate sõprade — eest. Sest „raamatu saatus on meie praeguse kultuuri saatus“. Ja meie oleme väikerahvana oma kultuuri õnnelikust saatuses eriti huvitatud. Võitlus raamatu eest on meile tõsine võitlus.*)

T. Varend

*) Eelnevas kirjutuses on kasutatud O. Paavolaise mõtteid artiklist „Tämä on surmaava tuoni!“.

O. KANGILASKI

Illustratsioon

Keeleuenduse vastukõlad paroodias

Üheks sagedasti korduvaks etteheiteks moodsale kirjandusele on see, et teosed olevat kirjutatud niisuguses keeles, mis lugejatele pole arusaadav. Üteldakse, et pole mõtet osta ega lugeda „paremate“ kirjanike teoseid, sest et need pole kirjutatud eesti keeles. Hääde raamatute vähest levikut põhjendatakse sellega, et uuendatud, üleuendatud või keeleuenduslik keel on arusaadav ainult õige piiratud osale lugejaskonnast ja muu osa rahvast jääb vananenud või „teisejärgulise“ kirjanduse juure, et vähemasti mõistagi, mida nad loevad.)*

Nii väärrib uuenduskeele küsimus raamatunädala puhul tähelepanugi, kuna on väidetud, et see on raamatu levikut pidurdavaks teguriks. Alamal ei võeta sõna keeleuenduse kaitseks ega taunimiseks, vaid näidatakse selle kü-

simuse üht külge — kaasaegsete suhtumist keeleuendusse — paroodias. See vaatekoht võimaldab aine käsitlemist lõbusamal kujul ja on mõnel määral õpetlik sellegi tõttu, et keeleuenduse paroodiaid laiemalt ei tunta. Need on jooksvast ajakirjandusest siin-seal läbi vilksatanud ja siis unustuse rüppe langenud.

Keeleuendusliikumine selle nimetusega sai tuttavaks umbes 30 aastat tagasi, kuid on tegelikult palju vanem. See ei alga Joh. Aavikuga; juba A. Grenzstein ning Dr. K. A. Hermann on olnud agarad keeleuendajad.

Grenzstein oma „Eesti sõnaraamatus“ on mõnele sõnale juure märkinud: „kõigi keele-seaduste vastu tehtud uus sõna“ (näit. andekstama, millest on saanud meie „andestama“) Nii on ta kunstlikult uusi sõnu loonud, rääkimata rohketest soome laenudest, rahvusvahelise sõnavara kohaldamisest ning omakeelsetest tuletussõnadest. Ka Hermannite tegevus keele-

*) Toimetuse märkus: Ka Eesti Nooruse lugejad on ühes osas igal aastal „liig moodsale“ keelele viidanud, märkides, et see teeb maalugejaile ajakirja ebasuupäraseks.

tuenduse alal oli laialdane, sarnanedes oma sisult ja meetodilt sellele, mida praegu teostab J. V. Veski.

See keeleuendus, mis Joh. Aavikuga õige tormiselt ja revolutsiooniliselt algas, võib tänapäeval loetleda rea üldiselt tunnustatud teeneid ning võite; läheb aga ise järjest kaugemale ja esitab pidevalt uusi ettepanekuid, kuigi hoog ja „mässuvaim“ on taltunud ja seetõttu väljapoole suunatud aktiivsus vähenenud. Noorsoo hulgas on sellele liikumisele alati olnud kaasaaminejaid, nagu seda näitab kas või paaris viimases „Eesti Nooruses“ ilmunud luuletuste keel (millest mõned on nii uuenduslikud, et neid raske on mõistagi).

Tammaaare oma raamatus „Keelest ja luulest“ on märkinud, et üksikute loovatel autoritel, nagu Suits, Rüdala, Tuglas jt. on suuremaid teeneid keele uuendamisel, kui päris-keelemeestel. Sealsamas on ta naelutanud kinni need põhjused, mis teistele võimalusi on andnud keelemeeeste pilkamiseks ja naermiseks: „Hakkab keeleteadlane kord keelt murdma või puhastama, siis teeb ta seda ikka ja alati, teeb seda ka seal, kus selle läbi keegi õnnelikumaks ei saa, teeb seda sagedasti ainult selleks, et aga murda ja puhastada, sest see on ju tema eriala, tema amet, elukutse. Ja milleski peab ometi oma teravmeelsust ja algatuseannet ilmutama.“ (lk. 4).

Keelemeeeste uuenduslikke teeneid ei saa maha vaikida, neid tuleb suurte väärtustena tunnustada. See aga pole kaasaegseid takistanud nii uuendajaid kui uuendusi naermast. Naeruvääristamise võimalusi on lisanud seegi, et keelemehed oma uuendustes sugugi kokkuleppel ei ole. Ado Reinvald ütleb omaaegseist keeleuendajaist luuletuses

„Keeletargad“

Meil palju keeletarkasi,
kes ülikoolis käinudki,
Neil igal mehel ise viis,
Ei otsa peale saa nad siis:
Kas võidus võidab mõlgendi*)
Või kuje tõrjub tõlgendi —

*) võidus = kunst; luulevõidus = luulekunst; sedasama tähendab ka mõlgend. Viimane oli Grenzsteini, esimene Hermannii sõna.

Nii jägelevad järgeste,
Mis meie muud, kui — naerame.

(Nagu meie teame võitis kunst nii „võiduse“ kui „mõlgendi“.)

Kuid meie „esimest“ keeleuendust on parodeeritud pareminigi. Üks hea paroodia leidub omaaegses poliitilises satiiris

„Herrad seltsimehed riigimoonakateks“

Kogu raamatu sisu on J. Tõnissoni unenägu tühest ERE koosolekust „Vanemuises“. Seal on kojamehe ametit pidamas Dr. Ahermann (Dr. K. A. Hermann), kelle poole J. Kõrv pöördub laulusalmiga:

Sa andsid tuhat rubla mulle

Ja ostsid Valge**) omale...“

Dr. Ahermann vastab täiesti uuendatud keeles:

„Missä neid armaid möödaniku viivusid veel mõhitades meelemõlgendad? Aasame abaralt ja meelestame pääst need elbjad iluüpendid. ...Krimmame ehistades kroonu kapsalarbendit pääle... Võidleme suuresti selles tääd-mises, et meil Eesti endlus ikka indivliselt alaldab, ei muulus, kuigi kõrghääpunalsus meil rüigimoonamehe osandi on määrlenud.“

Keeleuenduslik sõnavara raskendab võhikule selle lühikese katkendi täpset mõistmist tänapäeval. Peale keeleparoodia on selles kõnes edukalt parodeeritud K. A. Hermannii stiili ning karakterit.

Väga tuntud on paroodiline sõnastik tolelaegsest keeleuendusest, kus esineb

piim = lüpsend

hapupiim = lüpsendi hapend

kohupiim = lüpsendi hapendi paksend jne.

Oma mannetusest hoolimata on see paroodia kestvalt „turul“ püsinud ja seni veel eluline. Veel tänavu on ilmunud ühes brošüüris (***) katkend väljakuulutatud raamatust „Groteskseid lühiettekandeid lavadele“ pealkirjaga „Keeleuendus“, üks üldiselt armetu paroodiakatse, mis oma raskusega toetub naljadele nagu:

leib = „põllu künni seemne külvi kasvandi jahvandi-veesegandi hapendi küpsend.“

peti piim = „lehma lüpsendi tõusendi hapendi peksendi paksendi loksend.“ jne.

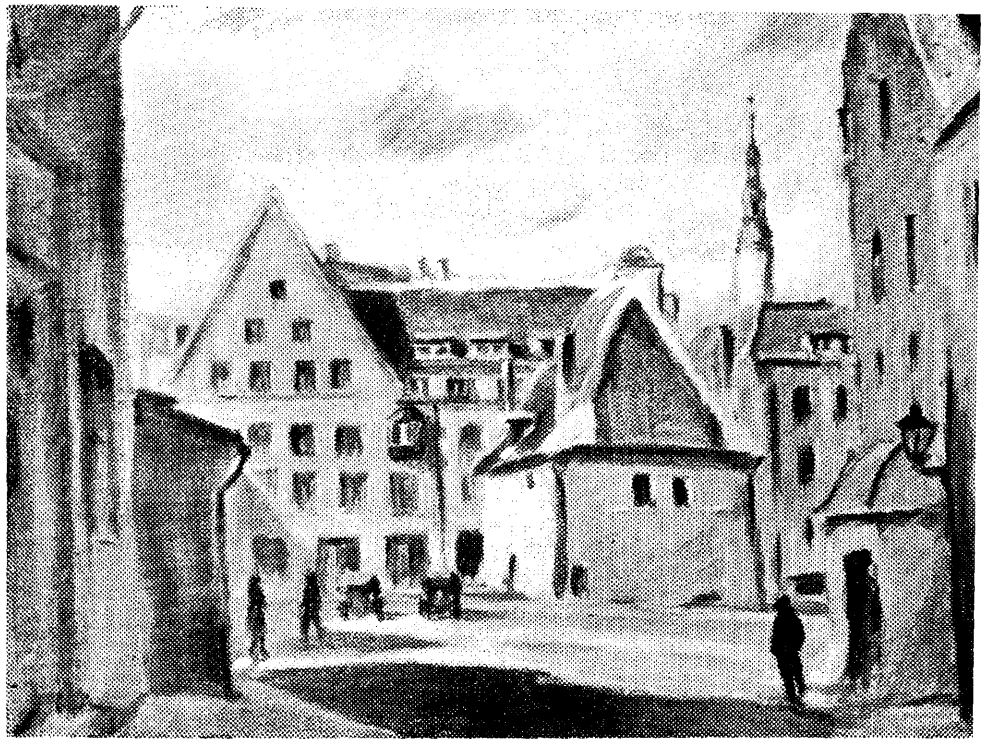
Kuid peamist tähelepanu paroodiates on pühendatud ikkagi Joh. Aaviku keeleuendusele.

**) Valguse — omaaegne ajaleht.

***) Näidendite kirj-laenukogu „Draama“ näidendite nimekiri 1938, Kuressaares, 16 lk.

J. GENTALEN

„Tallinn“ (õli)

Eelkõige nimetatagu Ed. Vilde paroodiat Noor-Eesti meeste stiili ja keele kohta. Selles pole liistu peale tõmmatud mitte niivõrd Aavik kui Rিদala. Kuid Vilde naer käib kindlasti ka Noor-Eesti kogu keeleuendusliialduse vastu. Tema tuntud vestes „Uuel teel“ (ilmunud „Virulase“ lisis 1908 ja hiljem kogus „Muiged“ 1914) esineb paroodiline luuletus

„Tokerjad — armutad“

„Vinkjana:
tokerjad
tääbuvad,
tokerjad
hääbuvad;
singutades
hinge roovilt,
vaide,
vaide,
tõuseb
kütütuste käide
võikneb südame
vaikselt surmale.“ jnc.

Teatavasti ajab Vilde oma „luuletusega“ kõigile oma sõpradele ja isegi naisele hirmu pääle, kuna seda kuulates kõik kas ennast või teda hulluks hakkavad pidama, ainult „Noor-Eesti“ saadab talle kodumaalt teate, et „„Tokerjad“ tegi nende peale lootustäratava muljendi“ ja et teos läheb kohe trükki.

Sellest alates on keeleuendust sa-
gedasti tõgatud, peamiselt ikka seisukohalt, et selle kaudu keel on tehtud segaseks ja arusaadamatuks. Üheks agaramaks pilkajaks oli keeleuendusliikumise algupäevil Karl August

Hindrey. „Sädemetes“ on ta mitmes naljas, anektoodis ja salmikus keeleuendustki puudutanud;

näiteks olgu järgmine karikatuur ühes sõnamängule chitatud 4-realise pistega, mille pealkirjaks on „Vaese luuletaja kuldine laul“ ja mottoks: „(Aavik soovitab kuldne asemel kuldine)“. Pilt kujutab üht luuletajat oma daamiga roosipärjaga kaunistatud kaare all, laual on toekas sink ja taevaskäpa kujuline päike:

„Kuis õnnistan ma kuldist päikest
Ja armukese kuldist juust,
Kui kuldikiintsu, mitte väikest,
Saan läbi lasta korra suust.“*)

Pilge on pööratud siin ühele üksikule detailile, kuid mõjub ikkagi keeleuendusliikumist üldiselt naeruvääristavana.

Laiemas ulatuses on Hindrey parodeerinud keeleuendust ühes oma kirjutuses „Postimehes“(**); see on ilmunud pärast J. Aaviku artikli „Mison keeleuendus“ avaldamist. Vormiliselt on paroodia pearaskus asetatud —o— küsimusele, sisuliselt on asja tuumaks „Kalevipoja“ uuendamise naeruvääristamine.***) Paroodia peal-

*) Sädemed 1912. a., nr. 8 (vt. ka Hindrey Elukroonika V, lk 181).

**) Postimees nr. 48 (1916. a.), lk. 2.

**) Sellesse suhtub aasta varem Tammsaaregi väga sarnaselt: „Nagu võiks Puschkini keel õigem olla kui Juhan Hirmsa kirjade oma, või nagu peaks Hans Sachs'i keelt Goethe seisukohast parandama hakkama. Kahetsevnuks muigele ajab sellepärast piibli keele revideerimine või Kalevipoja parandamise mõte.“ (Keelest ja luulest, lk. 6).

kirjaks ongi „Kalevipoeg uues väljandes ja soneti moodostoses, väikse sissejohotega ja künäva kommentaariga.“

„Sissejohote“ pajatab:

„Ammo joba on mol olnud tonne, et pean võtma, ajast mitte tahes jääda maha, seda ülesannet enese pääle [Kalevipoja parandamist]. Ammo on selge, et Kreutzvaldi vana mõõt on liiga külakohmeto ja et Kalevipoja jaoks kõlbaab ainolt kõige nooblem luulemoodostos — sonett. Ja nüüd lubatago, et ma pakon proovi teose sellest osast, kos Kalevipoeg kakleb Soomes.

„Kui Soome sepa vanem poega kargas vihas, et Kalevide poega renommeeris nii, siis otsast pää talt võikalt rasdvatrii niik tapiriist pois seurakavalt sihas.

Ja Kalevide poega julmas ihas ka teistel vendel hakkas teha — moordmavii! — niisamoti — neil elo allapool Parii — kuid vana sepp siis vahele end mihas:

Te verikoera jätke rookimata, küll jomalate käsi võtab pois talt elo, mina aga teda hurman,

et tema edaspidi omis elulois ei kordagi ei saaboks lühipookimata, ja mõoga needosega lõpolõpoks surman.“

„Kommentaar“ on uute sõnade seletused ja põhjendused. Parodist on Aaviku laadi hästi tabanud, sest põhjendused subjektiivsele maitseotsustele on iseloomulikud Aavikule siis samuti kui täna. „Kõigepäält tähendan, et ma „u“ asemel katson igalpool „o“ tarvitada, sest see kõlab nooblimalt, elegandimalt. Ainolt niisogoseis sõnos, nago „lubatago“ pean ma korva südamega esimese „u“ jätma pootomata, sest et moido toleks „lobatago“ välja, mil on hoopis teine tähendos.“

Niihästi — o — jäi elustamata kui „Kalevipoeg“ ses mõttes parandamata. Seda alla kriipsutatades võib märkida, et teeneid on sellejuures parodisti-delgi.

Keeleuenduse üksikasju parodeerides on tehtud ka rohkesti vaimuvaest nalja-makulatuuri, millel siin vaevalt põhjust oleks peatuda. Lõpuks tahan aga esitada ühe näite sellest, kuidas on arenenud keeleuenduse paroodia tänapäevaks. Enamasti see serveeritakse nüüd lühikese nalja või siis Joh. Aavikuga seotud isikuloolise anekdoodi kujul. Näide viimasest:

Eesti keel ja Aavik.

Keeleuendaja Joh. Aavik sõidab rongis Tartust Tallinna. Kupees on peale tema veel

kaks härrat. Üks härra heidab magama. Tapal läheb Aavik hetkeks rongilt maha, tagasitules ta pörkab uksele kokku teise kupeekaaslasega, kes tormab rongilt maha, kaks kohvrit käe otsas.

Kui rong on Tapalt paar jaamavahet edasi sõitnud, ärkab teine härra. Ta heidab pilgu pakivõrku, siis pingi alla ja hüppab ehmunult püsti — tema kohver on kadunud. Ta pöördub Joh. Aaviku poole:

„Kas juhtusite nägema, kes viis ära mu kohvri? Kas ei näinud te meie kaasreisijat lahkumas?“

Aavik: „Ma siirdusin peilale tuurima. Minu naasudes väljus too härra, no kelle ma esnenda ei nisvalisust ega neresust vaid pigemini ujedust ja kes laikis koguni siirana. Ja selmet es etvi ma midagi tema reepimise luutmiseks. Ma koguni väistusin talle, ta reenis välja ja väärdus. Nii ünnes tal kaota roim.“

„Mis? Mida te kõnelete?“

„Kehutan Teile naasuda Tapale, et talle luuta reepimine.“*)

Niisugused naljad ja anekdoodid sihivad ikka kõik sellele lõpptõele, mille Gori ühe karikatuuri pistena lühidalt kokku on võtnud, pannes „Keelesepp Joh. Aavikule“ suhu järgmised sõnad:

„Ei me hooli millestki muust — uus keel peab viima keele suust.“**)

Kuid paroodiat on kasutatud ka keeleuenduse selle osa vastu, mida meil „õigekeelsusliikumiseks“ kutsutakse. See keeleuendus, mille eesotsas seisab J. V. Veski, on üldiselt vähem tähelepanu äratanud ja oma tööd väiksema kõmu ja hooga teostanud. Selle tõttu on pilkajaid vähem põhjust leidnud siit naeruainet otsida. Ühele heale näitele juhiksin siiski tähelepanu — „Päisniku“ nime all avaldatud vesteleparoodiale „Hullisa, väärisa ja nende järglased.“***) Olgu alamal mõned iseloomulikud katkendid:

Ellisal ei ole näit. üheski kultuurkeeles seni vastavat nimetust, lapselapsel on see peagu kõigis kultuurkeeletes, meil aga puudub. See on lubamatu lünk, mida otsekohe tuleb täita. Leidsingi vastava sõna: n õ u k. Esivanemaid nimetatakse ju kõukudeks, nõuk lastelaste nimetusena jääb kergesti meele juba oma riimi poolest. Uus sõna meenutab küll vene sõna vnuk — lapselaps, kuid ehk ongi see parem, sest see annab Mägi Kurdlale uue võimaluse tõendamiseks, et kõik maailma keeled on

*) Anekdoot on korduvalt ilmunud mitmel pool. Siinne tekst toodud „Vaba Maa“ järgi 1936. a.

***) Esmaspäev 1930, nr. 5 lk. 8.

****) Rahvaleht 1938, 19. III lk. 2.

eesti keelest võrsunud ja venelased oma vnuki ka meie nõugust laenanud. Lapselapselaps võiks kanda nimetust nõugupoeg või -tütar, ning veel aste edasi oleks viimnõuk, (viimne nõukude seas). Viimnõugu laste nimetuseks loogem uus sõna, ütleme — päästlane. See on niisugune ilus lootusrikas sõna ja sel ei ole meie kirjakeeles seni veel ühtegi tähendust. See võib ka väga tarvilik olla mõne Kreeta kivikirja tõlgitsemiseks. Päästlase lapsed võiksid kanda nimetust päästlapoeg või -tütar, ja viimaste lapsed oleksid viimpäästlased. Kaugemale ma seekord veel ei jõudnud, aga keelemehed olgu päris rahulikud, küll ma aitan neile veel hulga kohaseid sõnu luua.

*

Ma arvan, sellega oleksime oma keelt tohult rikastanud. Aga kui seda naisele seletasin, küsis ta, kuidas tuleks nimetada naisevennanaiseõetütart. Ega nii lähedast sugulast ometi ilma erilise nimetusega ei või jätta! Ja kui ma talle ütlesin, et tõepoolest tal on õigus, ja lubasin vastava sõna luua, siis ütles naine, et teadusemeeste jutu järgi olevat a. 1975 juba 75 prots. kogu rahvast hullunud,

keelemehed olevat aga selle normi juba nüüd saavutanud. Niisugused on need naistejutud, nad ei saa keelerikastamise vajadusest sugugi aru.

Parodeeritud on uussõnu „ellisa“, „vaarisa“ jne, milliseid meil oskusõnadena soovitatud genaloogias ja mis leiduvad ka „Eesti Entsüklopeedias“*).

Piirdudes eelpoolse ainesega ja põgusa pilguheiduga keeleuudenduse paroodiale märgime ainult, et paroodia tõeliselt on aidanud keeleuudendust teostada ja näidanud selle läbiviimisel mitmetele ebakohtadele ning puudustele, millised ilma selle naerukstegetamiseta oleksid ehk mõnel määral kehtimagi pääsenud.

E. Jõemets

*) Veerg 754—755. Märgitagu, et see tõsiselt mõeldud peatükk kõlab paremini kui ükski paroodia Vrd. ka E. Entsüklopeedia veerg 1224.

laul seitsemest ulmast ja sinisest hobusest

miks olen ma nii kurb kui
see kes kannab rohelist roogu
miks pole nii pisarast kuiv
nagu
sinine hobune solaarsena hooguv
nagu
ma ei tea kes
sest eile jäi ära mu hingemess
sinine hobune : seitse ulma =
= punane ulm: seitse
hobust

punane ulm viib mind kodust
aga seitse kutsuvad patriootide pulma
sinine hobune varjutab päikese
aga seitse katavad aasa kuuläikese

las kaheksas ulm nyppleb siniloom
ma näen lõunataeva sina
ja seitset tähte
see spirituoos
kus ujub luuletav mina
on ammendet tyhjaks sinihobuste kõhte

ilmar laaban

Uhele „artistile“

Sul saatuseks ei iial olla eht
ning ajamõisteks ainsaks hetk,
nii kogu elu, poosisid vaid teht',
läind palaganist palagani retk.

Sa oma „mina“ põletasid; jäänud tuhk
vaid sinna, kus ta noorena sul leekis.
Ja nagu tuhkagi su mõtteid kannab
puhk
et leida lõpuks neile püsiv kodu seegis!

Ei usutud sind iial siin maailmas,
sest küsimus: „Uus mask?“ on kähku
suul.

Ja nüüdki, kui sul sõmer silmas,
artistlikult näib naeratavat huul,

et tahtmatult ma küsin: „Arlekiin kas
taas vembu vastsega saand valmis?
Poseeris vennas siis, kui alles hingas,
poseerib kindlasti ka valat' malmis!“

Ivar Paulson

Raamatukogundus ja ÜENÜ

Eelseisva Raamatunädala puhul käsitlekse kõikjal avalike raamatukogude tähtsust meie avalikus elus. Tegelikult pole see sugugi väikene, sest maal puuduvad eraraamatukogud peaaegu täiesti. Meie maaelamud — nagu näitas raamatuloendus Raamatu-aastal — on võrdlemisi raamatutehavad.

736. avalikust raamatukogust rahuldab üks osa ainult linnaelanike huve. Kas on ülejäänud 700 kõigile lugemishuvilistele maal küllalt kättesaadavad? Tundub, et mitte. Arvud näitavad, et huvi raamatu ja raamatukogu vastu seda enam tõuseb, mida kättesaadavam on raamatukogu. Nii on Järva- ja Harjumaal (kus raamatukogude võrk tihedam) raamatute kasutamine elavam, kuna hõredama võrgu puhul raamatute kasutamine ja lugejate arv

M A A	Elanike arv ühe rnk. kohta	Raamatuid iga 100 elaniku kohta	Raamatun- lugejate o/o kogu rahvas- tikust	Loetud raa- matuid iga 100 el. kohta	Rnkik võrk kattub kooli- de võrguga
Järva	706	104	8,3	108,9	97%
Harju	880	86	10,5	120,4	86%
Viljandi	1024	84	6,5	77,7	81%
Valga	1036	68	7,9	74,4	83%
Pärnu	1046	91	7,3	82,9	74%
Tartu	1164	72	7,1	81,8	60%
Saare	1240	61	6,4	62,6	54%
Võru	1275	69	10,2	82,9	60%
Lääne	1428	55	6,9	64,5	48%
Viru	1448	63	6,9	120,0	43%
Petseri	2690	59	6,1	50,3	26%

järjest langeb. Maa-raamatukogude võrk peaks vastama umbes meie kooliringkondade võrgule, millisele arvule on võrdlemisi lähedale jõutud Järva- ja Harjumaal. Kui teistegi maakondades raamatukogude võrk muutuks sama tihedaks, siis tuleks asutada umbes 300 uut maa-raamatukogu. Lugemispunktid seda vajadust täiel määral ei rahulda. Siit järgneb ülesanne ÜENÜ osakondadele. Eraorganisatsioonide ülalpidamisele kuulub 520 avalikku raamatukogu. Ainult 5% neist on ÜENÜ osakondade omad ja neistki pooled Järva- ja Harjumaal. Teistes maakondades, eriti Virumaal, tuleb ÜENÜ osakondadel Raamatu-nädala puhul astuda samme uute raamatukogude ellukutsumiseks. Leitagu raamatukogule koht ja juhataja ning ka mõningaid toetusi ning esitatagu kohalikule omavalitsusele vastav põhjendatud ettepanek kogu võtmiseks avalike raamatukogude võrku. See on seda kergem, et paljudel ÜENÜ osakondadel on juba võrdlemisi suured raamatukogud¹⁾.

Olemasolevad raamatukogud kiratsevad mitmeti. Siingi on ÜENÜ osakondade kaasabi vajalik. Enamikus vaevletakse ainelises kitsikuses, mille tõttu uuem kirjandus, teaduslikud teosed ja ajakirjad tellimata, lugemislaud korraldamata, raamatud köitmata.

¹⁾ ÜENÜ osakondades töötab umbes 80 raamatukogu ümmarguselt 19000 köitega. Neist kuulub avalike raamatukogude võrku 24 kogu 9600 köitega.

Avalikele raamatukogudele 1936/37. aastal laekunud toetustest teeb eraorganisatsioonide osa vaid 8,9%. Seda on vähe. ÜENÜ osakondade töökavas olgu ka avalike raamatukogude toetamine, vastava peo, teeõhtu või raamatu loterii korraldamise teel.

Toetuste suuruselt ja raamatukogu korralikusest oleneb raamatukogu kasutajate arv. Raamatutele tuleb leida enam lugejaid. Pole loomulik, et lugejate arv maal on neli korda (91, 360 vastu!) väiksem kui linnades. Võib olla on raamatukogu kasutajate vähesuses süüdi kogu kõrvaline ja halb asukoht, ebasobiv väljaandmise aeg (Nissis näit. kord nädalas, pühapäeva hommikul kell 9—10!). Tehtagu need asjaolud kogu ülalpidajale ja tarbekorral koolivalitsusele või koolide inspektorile teatavaks ja nõutagu nende kõrvaldamist. Nõutagu omavalitsuselt raamatukogule korralikke ruume, valgustust. Igal juhul aida tagu kõigiti kaasa raamatukogu lugejate ja kasutajate arvu suurendamiseks.

On tõsi et maaraamatukogudest vähe küsitakse teaduslikku kirjandust — kõigest 12%. Harjumaal oli 1936. aastal nõutud raamatute esimene teaduslik raamat 78 kohal 31 lugejaga: „Maailma maad ja rahvad“. 1937. aastal oli „Põllumehe käsiraamat III“ 60. kohal 32 lugejaga. Meie rahvas on praktiliste kalduvustega ja loeb meelsasti teaduslikke ja memuaarteoseid, kui tutvustamiseks ja propagandaks midagi ette võetakse. Korraldagu ÜENÜ kirjandusharud, või kui need puuduvad, siis kirjandushuvilised liikmed aegajalt avalikke arutlusi teaduslike raamatute üle ja soovitagu neid lugemiseks teistele. See annab kindlasti tulemusi.

On organisatsioonide tegevuses väga hädavajalikkegi raamatuid, mida avalikud raamatukogud ei telli. Need on mitte kord lugemiseks, vaid igapäevaseks kasutamiseks määratud raamatud. Need hangitagu siis ÜENÜ osakonna käsiraamatukokku. Käsiraamatukogudes olgu kindel kord ja vastutav juhataja. Miski ei kao hõlpsamini kui need vajalikud käsiraamatud ja ajakirjad. Korraldage pole mõeldav nende maksimaalne kasutamine.

Eriti vajalik on aga lugemislauade korraldamine ÜENÜ osakondades. Meil ilmub palju häid ajakirju, millised üksikult tellides käivad liikmetele ülejõu. Ühiselt tegutsedes on lugemislaua korraldamine igas külaski läbiviidav ning muidu väheloetavad hääd eriajakirjad nagu: Aed, Eesti Male, Eesti Spordileht, Loodusvaatleja, E. Muusikaleht, Nädal Pildis, Tehnika kõigile, Tervis jt. kõigile kättesaadavad. Hää lisa pakub veel EKS populaarteaduslik seeria „Elav Teadus“.

Hää lugemislaud hääd ajakirjadega on vajalik eelaste hääle raamatukogule — hoolitsegu siis ÜENÜ osakonnad ka lugemislauade korraldamise eest. **am.**

Jutustavast ja „puhtast“ kunstist

Oktoobris k. a. valmis EYS'i tellimisel A. Bergmani loodud seinamaal-triptyhon, mis kujutab tähtsamaid hetki mainit seltsi ajaloost. Sel puhul võttis sõna kunstiarvustaja Paris, märkides seda tähtsa sündmusena eesti kunsti arengus sisuliselt toonitet ja yhiskondlikult rakendat kunsti poole.

Selliseid hääli on kostnud me kunstiarvustuses juba mõnd aega. Taunitakse natyyrmortlikkust ja nõutakse jutustava ilma aineid, peamiselt just yhiskondlikus laadis. Kui võrd õigustet on sellised seisukohavõtulud? Kahtlemata peame valgustama kysimust kunstiajaloolisel taustal, jõudmaks selgusele ilmneva arengusuuna kohta.

Möödunud sajandi 30-ndail ja 40-ndail aastail võimutses euroopa juhtivais kultuurriiges jutustav-zanritsev maal. Maalid kujutasid kas ajaloolisi sündmusi või kombepilte olevikust. Ikka enam ja enam kadus klassitsistliku vormidistsipliini hea traditsioon; naturalistliku fotolisve vaimset õõnsust püüti värjata yhiskondlikult oluliste, yldkõitvalt jutustet anekdoodega.

Pöörde tõi impressionism. Tähtsaks sai kunstniku temperament, piirates tasakaalu huves „tyki looduse“ osa palja motiiviga (Zola päärang). Asetati pearõhk ainekäsitlele, mitte enam ainele, enam atmosfäärile kui esemeile. Kõik ainevallad toetusid natyyrmordile ja maastikule (Manet' „Keiser Maksimiliani hukkamine“). „Literatuurile“ kunstis vaadati põlastavalt.

Hilisem areng pärast impressionismi oma kirjusega sunnib meid liigitama teda sisumotiivi suhtes kolme kategooriasse: abstraktne kunst (kubism, suprematism, konstruktivism, absoluutne maaling, purism), syrrealism (ma-

gism, dadatism) ja verism (uusasjalikkus, uusrealism).*)

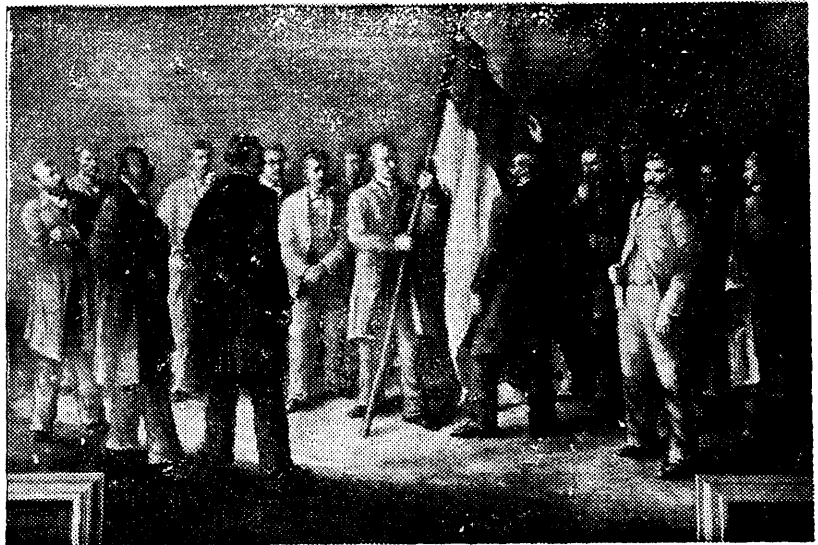
Abstraktne kunst eitab täielikult reaalsel motiivi ja ka irratsionaalset, konkreetset sisu. Elemendid on siin kas geometrilised (Mondrian, Moholy-Nagy) või vabaorgaanilised (Hölzel, varane Kandinski), pilttervik koostet ainult elementide (taoteldavalt labiilsete) harmoonia põhjal. Kui esinebki esemeline motiiv (prantsuse kubism ja purism), siis evib ta vaid puhtesemelist-optilist laadi, ei iial sisulist mõtet.

Syrrealism sellevastu vaatab vormile kui funktsioonile, hoides need elemendid niivõrd koos, et sisu väljendub otseselt vormis. Siin ei looda sisu sellega, et võetaks anekdoodilised, jutustavast motiivid, jättes vormi talbeks, konstantselt yhtlaseks, vaid antakse nägemuslikke, psyhograafilise ersusega tähenduslikult laetud vorme, jättes motiivi kui niisuguse mõttetuks, absurdset ebaloogiliseks (Klee „Kõhuraakija ja hyydja rabas“, Dali „Paronoialik-kriitilise linna agul“, Ernst'i „Pääsukeste monument“).

Verism harrastab aktuaalset sisu, taunides lõikava satiiriga valitsevat riigikorda (Grosz), tänapäeva kultuuri ja tsivilisatsiooni (Dik), lähenedes vormiski tergistet karikatuurile. Tavalist uusrealismi yldises mõttes me ei arvesta, pakub see ju vaevalt midagi uut sisuprobleemi lähenduses.

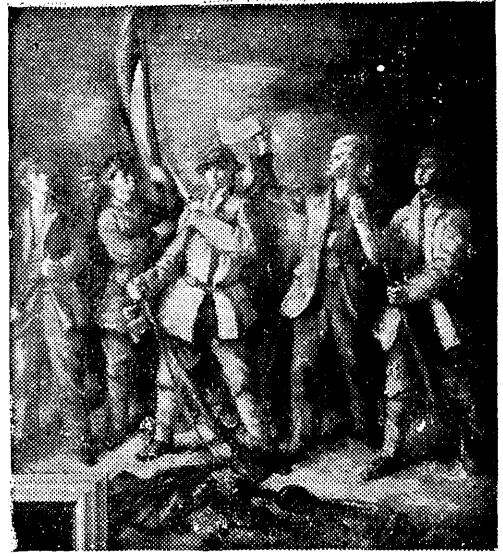
Kuidas mõistetakse meil sisumomenti kunstis? Me praegune maaling evib reaktsioonilise järelimpressionismi iseloomu, asudes en-

*) Mööduvad ja segaümmeldised nähted, mis pole andnud ka mingit selget lähendust sisuprobleemile, nagu futurism, ekspressionism, neoklassitsism või järelimpressionism, jäävad kõnest välja.

A. Bergmanni
EYS-i saali
pannöö keskosa:
sini-must-valge

lipu õnnistamine
Otepääl 23. V. 1884.

A. Bergmanni EYS-i saali pannoo :

Vasakpoolne osa: üks Kalevipoja-õhtu 1870–72 a. vahel. Parempoolne: EYS-i astumine Vabadussõtta.

diselt põhimõttel, et taiduri osa piirdub isikupärase temperamendiga ja et leitud pildiisikud, variatsioonid omaloodud teemadele on esteetiliselt võtetamatud. Sellelt seisukohalt on sisulise motiivi sissetoomine mõistetav vaid yhelti — nimelt sisuliselt oluliste motiivide kujutamisenä. Seega näeme siin korduvat 19. sajandi 60-ndate ja 70-ndate aastate situatsiooni, ainult umberpöördukt. Liigutakse impressionismi natyrmordest ja maastikest Delaroché'i ja Piloty historiasse ja Rjepin'i ja Defregger'i žanresse. Kuna järelimpressionism on juba yldiselt reaktsooninähe meie kunstis oma aktuaalseksmuutumisega (Liimand, Adamson-Eric, Bergmann), siis elame nõnda vist veel läbi kogu kunstiajaloo vähjakäigus!

Kui Bergmann maalib EYS'ile pannoo või yllataval kombel „ajakohastunud“ Raud „Rakvere vande“ (*), siis leiame siin näiteid literatuurist selle sõna tõesti halvas mõttes. Need teosed nõuavad oma mõistmiseks vastavate syndmuste tundmist: Rauda grupp motiivina on vana ja banaalne, Bergmanni pannoo inimestekogu formaalselt väljenduselt näotu ja yldilmeline. Alles meie teades, mis see Rakvere vande õieti oli, „hakkab“ see grupp „elama“ (et tarvitada ynt uusrealistide vaimutumata yldkohta).

Meenutagem kunagist literatuuri päärangut: kõik, mis pole väljendat teose enda kaudu otseselt, mis vajab mingeid sisulisi elteadmisi või seletusi, on literatuur. Lähkime tollest (impressionismiaegsest) päärangust veelgi kaugemale: kõik, mis ei ole leidnud oma kajastust teose formaalses individuaalsuses, on literatuur. Kui Paul Klee joonistab oma „Lillesõõja“, siis omandab vorm tervel pildil mingi hapra lilleornamendi laadi, lillede keskel roomav fantaasiolend on isegi vaevalt eraldatav lillest; André Masson'i „Tagaaja-

mise“ ägedalt sõlmuvad ja lahtipaiskuvad joontekompleksid sisendavad äärmiselt põgusa, rahutult tungleva mulje.

Muidugi — on juhte, kus on vajalik teose nimetuse tundmine. Vaevalt taipaks keegi Giacometti kuulsa skulptuuri ees, et see olevat „Palee kell 4 hommikul“, või Klee miniatyyride ees, et need olevat „Tema ammu, me aga mängime“, „Siin on tellit vanker“, „Sõõb otse peost“ jne. Aga — siin väljendab tiitel lõpliku selgusega teose põhiideed, kuna „Rakvere vande“ või „Pannoo motiiviga EYS'i ajaloo“ vihjavad ainult tuntuina eeldet komplitseerit sisulisi komplekse. Niikaua, kui sisu avaldub parimal juhul reaalsusest ja kogemusist saadud sisulisis assotsiatsioonest (inimeste hoiak, miimika, ajalooline või žanriline miljöö), on sisutaotelu ebakunstiline.

Ma ei mõtle siin hakata propageerima ainuõigena syrrealismi, ehkki tõin sealt oma positiivsed näited — ei, mainin vaid, et ta on sammund suurima järjekindlusega sisumomendi rakenduse poole. Appellatsioon uusrealistlikule credole ei aita — ainsad tõsiselt võetavad lahendused me probleemile on andnud siin saksa verism. Ei jätku aga meil eeldusi nii suurejooneliseks poliitiliseks ja yhiskondlikuks satiiriks nagu Dix'il või Grosz'il, ja — kas võib sydistada neid pelgas literatuuris? Kas ei kõnele siin selget keelt Dix'i värvidissonantsid, eredad kriitpinnad, masinlikud näod, Grosz'i karikatursed lõustad nähtamatuseni kõrge horisoni juures ylekujat kompositsioonid, yksteisest läbi paistvad inimkujud? Ja meie Bergmann'i lõbusalt natyrmorditsev boheemlaspalett? Raud sobib oma mytoloogiate paatoslikku primitiivsusse, rakendades seda aga õigel kohal.

Meie aga viibime mingis õndsas dilemmas natyrmordi ja žanri vahel.

Ilmar Laaban

Kui Oskar Raik oli leidnud äsjailmunud maakondlikust koguteosest ka oma isa nime, kui ta oli lugenud selle kultuurilisist teeneist koduvalla mitme seltsi juhina, ta päevade ühetoonilisest tööst tuimenenud nagu osutas kibestunud pinevust. Ta sulges raamatu ägedal lõõgil ning püüdis süveneda muusse lugemisainesse.

Kuid kuski sügaval, peidetuna mitmekordse paksu liniku alla, hakkas midagi tõusma ja liigutama, käsi risutama, rinda laiutama.

Ikka jälle oli ta uskunud, et kõik läinu on kadunud, kaotanud oma jõu, nagu pehkiib hooletusse jäetud riie, lagub majahütt kohendava käeta; ta oli püüdnud olla mõrvar ning hoida kägistavat rusikat tuksuval mälestusel, ta oli lootnud kalgistuda ja tahkuda oma ametnikutöölauga taga. Ta oli uskunud olevat sulgunud raami, kust ei kõiguta teda miski, kuid juhulik riive, paljas nimi, ning puu mühas, mühas. Pildid, elavad ja värvikad, sündmused, täis helisid ja liikumist, sööstsid lendu, ta äsja vaikne aju prassis oma vallanenud kujutluste rikkuses nagu karskusele sunnitud alkohoolik.

Erutatult hakkas ta kõndima seinast sein, põlatas hilist õhtutundi ja enda all elutseva noorpaari und.

Seal ta oli jälle, kuigi ta oli teda salanud nagu Peetrus oma Issandat. Needus oli mälestus, nimi ja kuulsus, mis ei kõdunenud ühes liha ja luustikuga. Häda pojale, kelle isa oli olnud mõrvar, varas või võltsija, lakkamatu häbi tütrele, kelle ema oli määrinud kõlbluse valget linikut. Vari jälitas neid, keset pilvitut ilma ta langes päikese ette, pillas hallituse leivale, torkas oma okka magaja kuulmenahka.

Oskar Raik oli lõiganud endalt kõik kuulsuse himuvõsud, tõugatud hirmust, et kunagi võidaks hakata tuhnima ta päritolu, lahastama ta isa elukäiku. Ta oli unelnud poliitilise kõnemehe karjäärast. Ühel päeval levinuks siis vastaste leeris teade, käideldud osavais kätes kadestusväärse süüteinena, et tema, Oskar Raik, demokraatide juht, rahva usalduse omanud osanu, oli kriminaal roimari järeltulija, rahapetturi poeg. Vangi võsu — rahvamaside juht au ja tõusule?... He, ega käbi kuku kännust kaugele! Häbi sellele rahvale, kes ei leia endale puhaste kätega juhti!

Ta oli teinud endast väikese ametniku, tähelepandamatu rattakese suure ametiasutise kellavärgis. Säärase inimesekese vanematele ei mõtle keegi hakata raiskama oma aega.

Kuid vahel tundus talle, et ta polnud siiski küllalt kaitstud, juhusliku, peagu ununenuks peetud palge kohtamine koduvallast, mõni süütu märkus, kurja kavatsuseta küsimus lõi ta roopast. See oli hirmu kompleks, aegajalt kirmetisega kattuv mädanikupesa, ootamatult jälle avaneda võiv.

See nimi seal raamatus esindas isa, kelle ta oli peagu unustanud, kuna ta näis ebatõeline, muinasjutuliselt kaunis, kisendavas vastuolus järgnevaga.

Kaht peat, nagu Jaanuse pea, osufas isa mälestuskuju. Esimene oli olnud ta poisikesepõlve saatjaks, teine sirutanud käe ta noormehepäevile.

„Isa ei ole kodu...“, isa on muusikakoori proovi juhatamas..., isa on tuletõrjeseltsi harjutusel..., ta on näitemänguproovil..., „Edu“ koosolekul jne.“ — Kõiki neid vastuseid kuuleb Oskar Raik jälle, vastuseid, mis kord on kostnud terasesse poisikesekõrva, kelle töö juures toimitsev ema saatis külalistele vastu.

Isa, see oli üldse tähtsaim isik majas, kuigi ta oli enamasti väljaspool kodu. Tema jaoks näis töötavat kogu maja emast ja majaabilisest kuni väikese Oskari ja mõldripoisini. Seal ta tuli, enamasti hilisõhtul, peenes poelikonnas, valge krae, rinnaesise ja kätistega, must lokk valgel otsmikul.

Isa oli ilus ja peen, isa oli „härä“, kuna kõiki teisi mehi külas nimetati vaid perekonnanime järele. Kõik valgus ja sära, mis langes laiale madalale krohvmaajale, oli isa kuju vastupeegeldus. Pooleterameeski ei rääkinud isaga teistsi kui paljastatud päi.

Tedagi märgati ja nähti seepärast, et ta oli härä Raigi poeg. Ta oli uhke sellele, sest ta oli veel laps. Nooruki iseteadvus, kellele sõltumine vanemaist, ka sealt langev aru- ja kuulsuspaiste, võib tunduda tülika kammitšana, veel ei mõjutanud ta hinnanguid.

Isa pärast tehti hommikused toimetused tasa ning vaikselt, sest isa armastas hilist hommikuund. Isa armastas ka sageli vahetada suuri valgeid taskurätte ja kanda musti hästiläikivaid kingi. Esimeste eest hoolitses ema, teiste harjamine kuulus väikese Oskari ülesannete hulka.

Jah, see „esimene“ isa oli nagu kaunis pilt, muistne, kuldraamis, seda kaunim, mida kohutavamana seadis end ta kõrvale „teine“. Too „esimene“ oli leidnud jäädvustuse paksu kirjukõitelise raamatu vahel.

Ent kas oligi siis tõesti veel „teine“? Raamat siin ei näinud teadvat sellest midagi. Kas polnud see vaid viirastus, see lohakas, määratud riideis, viinase näoga ja kingi asendavais kalosses mees?

Ta ei suutnud ka veel praegu endale selgesti taastada, millal just oli alanud see kauni pildi lagunemine. See liitus ilma vastuoluta kogu tolleaegse sõjaseisundi rahutete ja laastavate päevadega. Siis oli õhtuti pimedust valustatud rasvatassikeses või petrooleumipurgikeses põleva puuvill-lõngaga ja joodud mõru või vastikust tärgatavat sahariinistatud teed. Mehi, samagoni hais eelkäijana, külastas isa, sosistati omavahel, uudishimutsevale poisikesele teadmata kellest ja millest.

Mõne aja pärast oli ka nendegi majas viinavabrik. See suitses ja lõhnas hämara talvetaeva all. Ja sesse hapukasse joovutavasse leitseesse segunes valimstajate hirm, higistades ja võbisedes. Isa ja kaasosalised hüüsid ümber maja, vaatased kaugustesse, et ootamatu ohu korral olla valmis segama jälgi. Oskargi oli kuulnud, millise katte alla taheti peita samagonni valmistamine. Seatoit, siin võis hädakorral rikkuda kõlblmatuks kogu

ED. VIIRALT

Kaameli pea (joonis)

katlatäis. Mis tähendas see, kui ühe kahjuga suudeti lunastada teine suurem.

Samal ajal oli surnud ema. See oli toonud lõpliku hoobi lagunevale majapidamisele. Oskar, kes oli juba linnakoolis, kippus nüüd iga kooli vaheaja järele linna tagasi. Meel-samini ta poleks üldse sõitnud püüniks maale. Ta peagu kartis isa, seda isa, kelle ta leidis iga uue külastuse puhul üha enam võrasta-vamana. Toad olid tühjad ja räpased, vana teenija; kes pidi majas korda pidama, armastas sageli lahkuda tööülesandelt, eelistades palvetunde ja tuttavate mugavamaid elamuid.

Oskar peitis enda magamistuppa. Seal elas ema-mälestusi, seal oli elamas veel kogu ilus minevik. Minevik, kuskilt raamatust ta oli leidnud selle sõna. Ta oli endale meelde jätnud. Ta võttis selle alati välja oma sõnataga-varast, kui saabus koju. Linnas ta unustas selle, seal oli kihav elu, mis kiskus ta endaga, jättes aega vaid harukordseiks nukraiks mälestusiks. Hämaras magamiskambrinurgas ta vahtis kord raaguvasse, kord rohelusest lokkavasse aeda, kahvatu poisipea surutud vastu ruutu. Taastus jälle õhtune tänav ootava poisikesega. Hämarus tihenes, puistes tihket tolmu põldudele, maantee kaugus näis lõikuvat üha lühemaks. Ent seal ta tuli, too imetletu ja oodatu, kõndides nagu pidid kõndima printsid.

Kuid siis peagu alati, poisikese süvenenud särasilmi ilusasse kaugusse, kostsid läbi maja tühjade ruumide tugevad ja lohakas-kohmakad sammud ning järsk käsi kiskus valla magamistoa ukse, mille taha oli Oskar pugenud. Liiga ootamata, liiga järsku tuli tegelikkus, liiga oli ta enda mäsinud unistuskangasse, et ta kohe suutnuks ümber orienteeruda.

„Tu-tukud sa, u-unekott, mis?“ pilgutas

ukselseisja silmi, alahuul ilane, mustad juuk-sesalgud korratult otsmikul. „Teed — teed sa niimoodi isale au? Vaa-vaata, kus teised poi- poisid täismeeestena mässavad.“

Kõne jooksul ta oli üha lähenedud pojale, tuhnides ühtlasi oma määrdunud ja narmen-dava kuue taskuis. Kohkunult hoidus poiss akna varju.

„Ma, ma hakkas praegu lugema,“ kogeles ta, oli nii hea mõtelda videvikus. Ma lähen ära, sa võib olla tahad veidi pikali heita.“

Oli õnn, kui isa võttis kuulda ta vihjet ja heitis jalast kalossid, mis asendasid kingi laskus voodile, jä-kates oma purjuspäi kõnet võis ta poja sageli viia nutule — häbi pärast. Need olid hirmsad õhtud ning väike Oskar, kes oli harjunud emale hoiduma külaela-nikest oma kodu hääl päevil, olles vaikne ja võib-olla ka veidi patriitslikult uhke, otsis igati põhjust, et vähendada oma viibimist kodus.

Kainest peast septses isa plaane, kõrge-tiivulisi ja uljaid. „Vaat, kui oleks ainult nii ja nii mitukümmend krooni,“ ütles ta, „siis...“ Ta mängis loteridel, rendiraha, laenuid ja juhuslikud sissetulekud ei püsinud kauaks ta kätes, nagu keerge sömerliiv puistus see laiali. Ka pojale ängas ta ajuti heldel käel, ent polnud harva, kui poiss peagu tüh-jade kätega sõitis linna.

Viin, plaanid, loteriid — see elatas ja toitis isa vaimu. Tühjas lagunevas majas, kulunud määrdunud rõivais, juhuslike toidukordadega, keha ja vaim kõdunemas alkoholi salalikust mürgist, ilma kindla töö ja ülesandeta, ta nägi oma kõrglennu, ärisid ja ettevõtteid, tema, omanik ja juht, mõnulev pehmeil padjil ja rasvaste roogade man.

Ja siis ühel päeval — teadvat isa teotsevat ülesostjana, ta leidis kohtuprotsessi kirjeldusest isa nime. Teda oli võõra raha omas-tamise pärast karistatud vanglaga.

Häbi ja alandusega oli Oskar jätnud kooli — puudus ka aineeline võimalus edasiõppimi-miseks. Ja see juhtum oli talt rõõvinud iga-sugu himu kõrglennuks, see oli lõiganud talt tiivad, enne kui nad olid jõudnud saavutada täit lennujõudu. Väike ametnik oli tast saanud, keda tundis vaid suure ametiasutise väikese osakonna personaal. Siingi ta oli tundnud ikka jälle kuristikku enda selja taga, kuigi püüdis seda endale salata. Ootamatu väike tõuge — ning ta kaotab tasakaalu.

Ja isa — pärast vanglast vabanemist ta oli kogu sassikeerdunud elulõnga käristanud, heites ühel pimedal sügisõöl ruttava reisijate-rongi alla.

Vang oli surnud, keegi ei tulnud talle mee-nutama selle määritud elulõppu. Jah, see teine isa oli surnud, kuid elas esimene, seltskonna-hüvitaja, külaaristokraat, üllas eeskuju, elas ja viljastas siin raamatukaante vahel.

Diivanil istuja tõmbas tuksuva käega üle-oimude.

Ainult temas, temas elas ka veel see „teine“... Vaid oma surmaga kord ta lunas-tab isa teisiku olemasolu.

Emma Liiv

Enam tähelepanu õigele keelele!

Moto: „Kas siis selle maa keel laulutules ei või taevani tõustes üles igavikku endale otsida?“
(Kr. J. Peterson).

Need lauliku enam kui sada aastat tagasi — veel pimedada orjaöö koidikul hüütud sõnad on juba täidunud mõneski suhtes: selle põlatud, eluõigusetu ja inimväärtusetu maarahva keel on saanud igavikulise tunnuse, püsiva olemasolu. Meie keel on leitud väärt olevat teenima kõrgeimaid ülesandeid, väärikaid ja üllaid mõtteid, sõnakunstniku seesmisi hingevärvainaid ja meeleolusid.

Mõnekümne aastaga on algeline maarahva keel tõusnud popsi olukorrast täisperemehe ausse, on saanud kultuurkeeleks, millelt nõutakse, et keeles ei väljenduks mitte ainult tarbe-, vaid ka ilumeel. Just viimase nimel nõutakse keelelt paindlikkust, kõlavust, täpsust kõigile mõttevarjundeile jm. Kõike seda meie keelel ka on, ses suhtes oleme ees ehk mõnestki suurrahvast.

Keele ilu mõõdupuuks on peamiselt vokaalide (eriti pikkade) rohkus, õigemini vokaalide — konsonantide vahekord. Mida rohkem keeles esineb vokaale ja helilisi konsonante (l, m, n, r, v), seda ilusamaks ja kõlavamaks peetakse keelt. Vastupidi: vokaalide vähesus (esinemine sõnas) ja helitud konsonandid (sch, sh, š, tš jt.), millest eriti rikkad vene inglise ja saksa keel, teevad keele vähem kõlavaks.

Kahjuks ei osata meil veel küllaldaselt hinnata keele ilu ega ülesannet. Pole jõutud veel arusaamisele, et tarbekeele kõrval võiks olla ka ilukõlalisem väljendusvahend — peensuseni väljaarendatud luulekeel. Kuid ei tohiks sellest vist avalikult veel mõeldagi, sest tarbekeelegi tundmine, selle algelise mõtetevahetuse ja läbikäimise võimaldaja oskuses maaldakse veel massiliselt.

On veel kaugel tulevikus need ajad, kus igapäevase kõne- ehk ühiskeele tundmine oleks laitmatu. Praegu lokkab siin täielik viir-varr, osalt isegi huvipuudus, loidus ja ükskõiksus. Seda peamiselt just — antagu andeks — vanema põlve poolel, kes sirgunud — paraku küll — vene ja saksa keele otsese mõju all. Kuid meie 20-aastane riiklik iseseisvus pole nähtavasti jõudnud veel mõjuda, sest on päris harilikud ja igapäevased hääldeamisvõrdjad kui — rafas, raffad, pljuss, realizm, teorii, fiizika, muusiker, vulgäär, bõrse, kiršid, mape, mašin, šport, jute (pro džuat), štiil, idealoogia, avtor—aftor (pro avtor) jpt., mis näitavad vähest lugupidamist ja hinnet keele suhtes.

Vähegi keelt oskajal on mõnikord otse piinlik olla tunnistajaks, kui halvasti meil osatakse õiget keelt, kui palju siin veel komistatakse. Alles hiljuti tuli nende ridade autoril kuulata ühe meie vägagi tuntud nimega isiku ja juhi tervitussõnavõttu, milles mõneminutilise aja vältel märkisin järgmisi, neist mõningaid otse lubamatuid keelevigu:

kaebada, üheõigusliselt, ma nimetaks, hari-duslised, kirjutakse, ma ütleks, ühiskondline, optimiizm, rahvuslisi, palesid, need oleks, endi (pro oma) esivanemaile, oma (pro enda) alla heita jmt.

Ja ega allpoolgi asi ole parem, ehk veel halvemgi. Võib siingi kuulda selliseid pärle kui teisu, teisa (pro teisi), kiva (pro kive), kirjute, peeneid, käskin, tekkitab, sattub, hukub jt. Vähe on lauseid, kus ei leidu suuremat või vähemat grammatilist komistust. See paneb juba mõtlema ja küsima — ons meil tõesti nii halvustav vaade keelele kui inimvaimu väljendusvormile?

Kõnelda nii vigast riigi-, õppekeelt — see poleks vist mõeldav ei Vene-, Saksa-, Prantsus- ega Inglismaal (ka mujal vist mitte), ent meil tundub see olevat päris harilik, sageli näib isegi, et ei taheta õppida õiget keelt, vigaselt kõnelda oleks nagu uhkuseks ja auks. Eriti tundub olukord nii olevat mõnede kõrgemasse juhtkonda kuuluvate isikute, pastoritegi ja vanemate tegelaste puhul.

On mujalgi laitmiseväärtset. Õige suur osa meie õpetajaskonnast (horribile dictu!) maadleb õigekeelsusega päris tublisti. Meil on isegi kooli revideerivaid isikuid, kes õigekeelsuslikes küsimusis pöördub õpetaja poole. Pole siis imestuda kooliigi madala keeleoskuse üle.

Silmapaistvalt halba keeleoskust leiame ka keskkooli- ja gümnaasiumiõpetajate peres (emakeele õpetaja ehk välja arvatud). Mis ime siis, kui ka gümnaasiumi lõpetanu ei va-

O. KANGILASKI

Illustratsioon

O. KANGILASKI

Illustratsioon

litse hästi õiget keelt! Ta ei võigi seda, sest kuuleb päevas, õigemini nädalas üle 30 tunni vigast või paremal juhul osaliselt kontrollitud keelt, ja mis suudab siis sinna mõjuda emakeele 3—4 nädalatundi. Selle mõju kaob ega püsi kaua.

Ärgu arvatu, et algkoolis oleks olukord üldiselt kiiduväärsem. Siin ei seisa sageli emakeeleõpetajagi oma ülesande kõrgusel, mis võib siis nõuda õpilasilt, kooli lõpetajailt. Kulutatakse sageli liigselt aega elamuse andmiseks ja saavutamiseks (mis pahastihti jääb tulemusteta), kuid pannakse vähe, tõsiselt vähe rõhku praktilisele keeleoskusele vabakõnes ja kirjas.

Või arvatakse, et meie ajakirjandus pakub head eeskujuga ja seisab ülesande kõrgusel. Siin on olukord ehk soovida jätkvamgi, sest just ajalehed (vähem ajakirjad) kubisevad keelevigadest, on kui vigade taimelavad. Toogem mõningaid tüüpilisi näiteid: õiseid, endiseid, meetert, suhkurt, omale (pro endale), esitaja (pro esindaja), asetaja (pro asendaja), peale seda (pro pärast seda), vaelus, supelus, kakelus, ütelus, kõrbes (pro kõrves), palede (pro paalete), kirjuid, taimeid, küpseid, arvestama sellega (pro seda), summe—summi (pro summasid), ümbrikuid (pro —rikke) jt.

Üteldagu nüüd, kuidas võibki keskharidust omandaja osata keelt laitmatult, kui emakeeleõpetajat ei toeta vanem juhtkond, kaasõpetajad ega ajakirjandus. Imestama paneb, et tulemused on veel niigi head selles olukorras, kus lugupidamine ja austus õige keele vastu näib olevat minimaalne.

Eestlane on mõneski suhtes tubli, osavõttlik ja kiiduväärne, kuid korraliku keele oskusest

veel kaugel. Ja mis kõige halvem: näitab otsest loidust, ükskõiksust ja tuimust. Lihtsalt ei viitsi ega taheta ennast vaevata keeleõppimisega, vaid poetakse kaitsekilbi taha ja sealt virisetakse-irisetakse, et meie keeles valitsevat segadust, et tehtavat, muudetavat alatiselt ümber jm. kes siis tahab näha endas viga, ikka on teised süüdi!

Ei saa eitada, et mõnigi asi on veeli tõesti lahtine ja korraldamata, kuid see on väikeväike murdosa. Lõviosa, vähemalt 99% on juba kindel ja kõikumatu, ent seda ei taheta näha, kuulda ega tunnustada. Eks see ole vana lugu: säakse nähakse, aga elevanti ei nähta.

Meie keelele on juba antud väliselt igavikulise kestvuse ja eluõiguse tunnus riikliku iseseisvuse kaudu, kuid seesmiselt on veel palju teha ja viljelda. Eestipärasest ja grammatiliselt õigest keeleoskusest laiemais hulgis oleme veel väga kaugel. Meile omane tuimus ja ükskõiksus ei luba ega lase meil näha olukordagi ehk õiges valguses, vaid hindame end küllalt targaks ja keeleoskajajaks.

Kuigi meie keel on pandud teenima igavikulisid ja ülesandeid ning sõnameistrile tänamatugi väljendusvahendina suudab tõusta luulekõrgusele, oleme aga tarbekeele oskuseki veel väga madalal järjel.

Mida siis teha? Artikli pisut ründav toon ongi mõeldud-kavatsetud sihiteadlikult — panna veidigi mõtlema küsimuse üle. Kui juba mõeldakse, mõtteid vahetatakse, küll siis järgnevad ka teod. Meil pole seni lihtsalt osutatud keelele küllaldast tähelepanu. Pese end ju igapäev, hoolitse ihupuhtuse, pesu ja riietuse eest, kuid keeles kõnnime veel räbalais kui kerjused.

Peaks sellele artiklile järgnema peatselt teisiigi, peaks see panema mõtlema-arutlema keeleliste küsimustegi üle, peaks see natukegi mõjuma virgutavalt-ergutavalt, on tabatud eesmärki.

On küllalt seltse, ühinguid ja koondisi, mis seisavad keelelisile küsimustele õige lähedal. Mõtlen eeskätt õpetajate Ühinguid ja ÜENÜ arvukaid osakondi oma kirjanduse- ja rahvakultuuri-tegevusharudega. Pole vist erilist puudust ka isikuist, kes oleksid suutelised pidama loenguid, ettekandeid ja arutlusõhtuid. Pandagu vaid asi liikuma, võetagu see töö-kavva.

Peatselt läheneva Raamatunädala puhul tuleks eriti pidades kõne- ja arutlusõhtuid kirjanduslike ja keeleliste küsimuste alal. Ärgu arvatu, et olukord paraneb isenesest. Siin on vaja erilist tööd, harjutusi, muidu pole lootagi lahendust ega paranemist.

Kui tahame aga püsida iseseisva rahvana — milles pole vist kahtlustki — ning teenida üldinimlikku kultuuri oma kõrgeima aarde — keelega, siis oleks juba ammu aeg aru saada, et tee igavikku viib korraliku, veatu, puhta ja kõlava keele kaudu.

Kristjan Meikop

Tapu Gümnn. Eesti keele õpetaja

Toimetuse märkus: Avaldame eeloleva artikli autori keelt ja kirjaviisi täiesti muutmata jättes.

Juhan Liivi radadel

Tema 25. surma-aastapäeva puhul

Tartu Toomemäel, põliste puude all, observatooriumi suure hoone kõrval on pisikene puumaja musta marmortahvliga: „Siin elas Juhan Liiv 1892 ja 93 aastal.“ Suure hoone kõrval, mis pälvib auga Tartu pilvelõhkuja tiitlit, tundub see väikene maja hoopis kääbusena. Kuid seda maja teeb suureks ja tõstab tema tähtsust see pisikene marmortahvel.

Kujutleme aega 1892. a. 12. oktoobrist kuni 21. detsembrini. Toome puud oli veel lehes. Aga juba laulsid sügistuuled ja rabisesid tujukad vihmad. Lehed langesid... värvilised, sätendavad niiskusest... Hallatushood lendlesid üle Toome. Kõrgel häälitsetesid kured: klu-klu! klu-klu! Üksik mees, kehvalt riietatud, lõdisev jahedusest, seisatas puude all ja vaatas nende lendu. Ta piklik kogu oli vähe küüru vajunud. Tal ei olnud kindaid, seepärast surus ta käed sügavale palitu tasku. Alles 28 aastat elatud, kuid näol juba murekortse. Vaade nukker ja kurblik, soovis ta äralendavaile lindudele hääd reisi. Talle meenus karjapõli sinava Peipsi läheduses, Alatskivi metsades ja aasadel. Ka seal vaatas ta tumma imestusega ja pakitseva igatsusega lõunasse, unistades kaugegetest maadest ja alati õitsevaist lilleväljüst.

Varajase sügishämariku saabudes astub elutõsine kirjanik nagisevat puitreppi kaudu ülles, pisikese majakese teisele korrale. Seal

oli ta elupaik nende rahulikemate päevade jooksul. Kuid kõigest 70 ööd-päeva. See paik polnud võrreldav möbleeritud toaga, kuid Liivile ta meeldis väga. „Nüüdne korter on ilusas kohas aias, sõbralik ja väga vagane,“ kirjutas ta juba järgmisel päeval, peale sisse kolimist. Kuid Rennit, kes seda tuba nägi, arvas aasta peale kirjaniku surma „Tallinna Teatajas“: „korter oli, õieti ütelda, pooleteisetoaline ning mööbliks seal sees: taga sirmi üks põhjatu suur viltu vajunud kapi-logusk, kõikuv koiku nurgas, ning „eestoas“ kaks sarapuuvitsadest aiatooli, niisamasugune sohva ja selle ees väike lauake; see oli kõik.“

Kuid peaasi, et seegi meeldis tunneterikale kirjanikule. Hää, et ta ei saanud teada kuidas vaatasid teised tema „ilusale ja sõbralikule“ toale, sest siis, kui need read ilmusid „Tallinna Teatajas“, oli tema juba uue paiga leidnud Alatskivi mändide ja tammede all, sõmeras liivas.

Need 70 päeva Hetseli tänava majakeses olid helgemad ta hallis elus. Ohinal asus ta kirjutama oma pikemat ja parimat juttu „Vari“. Ta ei käinud mitmel päeval jalutama, ei olnud mahti isegi paberossi toomiseks või süütamiseks. Ta süvenes töösse suure hardumusega ja tõsidusega. Ta vaimusilme ees hakkasid elama vanad mälestused, kaunimad karjase aastad, kevadised õitsiajad, käo-kukkumisõhtud. Ta süvenes tõhe palavlikult, tormikalt, puistates paberilehtedele oma tunded ja rõõmu, olles ise õnnelik. „Trr!... Viimse poogna viimse lehekülje viimse rea alla lendas rägisedes paks tindijoon. Valmis! ütles sulg. See oli hõiskamine, väljakannatatud hädade lõpuriim — oli, nagu oleks kindral oma väega praegu vaenlase linnavarava lahti murdnud, tuhandekordne hurraa läbi õhu helisenud...“ kirjutab ta oma parima jutu valmisaamisel oma vestes „Esimesed kirjaniku tundmused“. Ta oli uhke oma teosele. Ta oli seda täie õigusega, et suutis toime tulla selle aja kirjan-duses nii väljapaistva teosega. Ta oli õnnelik, kuid ühtlasi ka õnnetu. Sest täiel määral kirjaniku loorbereid lõigata — jäi temale tulemata vähemalt ta enese päevil. Hädas, nagu tollel ajal paljud teisedki tulemehed olid, jooksis ta kirjastaja juurest teise juure,

käsikiri põues. Kuid ei üks ega teine olnud sellest suuremat huvitatud. Üteldi — kas järgmine kord või üks me vaata, või loobuti kohe. Kuidas võiski rahvalik külajutt minna, mis polnud sugugi teiste liistude järgi meisterdatud.

*

Mõlgutades mõtteid selle teema juures, meenub üks pisike episood, mis juhtus aastat paar-kolm tagasi ühes perekonnas, kus, nüüd juba ülikoolis õppiv tütar oli parajasti gümnaasiumi eelviimases klassis. Ta tuiskas väga pahuralt tupp, viskas raamatud lauale ja hüüdis hüsteeriliselt:

„Ennekuulmatu! See on hullumeelsus, mida peame õppima. Kujutage ette, meie peame teadma Juhan Liivi kui viit sõrme. Päh, mis kasu meil sellest on kui tuubime ühe hullumeelse kirjaniku hullu elulugu!“

„Heldus küll, kas see on tõsi?“ küsis kaastundlikult ema.

„Harimatu inimene, nagu Juhan Liiv — sa taevas küll!“ kinnitas tütar suurepärase miimikaga.

Teadaolevail andmeil Juhan Liiv tõesti ei saanud uhkeldada oma liigse koolipingi kulutamisega, kuid harimatu, nagu ülaltoodud ridadest võime järeldada, ta ei olnud. Teataval määral üldse ja oma huvialal eriti oli ta tolle aja kohta vägagi haritud, mis avaldus juba tema loomupärasel intelligentsis ja suures lugemiskires nii teadusliku kui muu kirjanduse vastu. Nagu teada, on ta lugenud kogu oma eluaja, alates koolisõppivate vendade juures talutares seitsme aastase poisikesena ja lõpetades vast mõni päev enne oma igavese rahuteekonna algust. Kui tema hariduse puudulikkusest kõnelda, siis kõneles ta ise sellest kõige avameelsemalt ja ta ei häbenenud kunagi märkida, et tal oli ainult Kodavere kihelkonna kooli paberid taskus. Seepärast ta unistas hilisemalgi ajal, isegi neljakümneandais eluaastais, enda täiendamise koolipingis ja 22 aastase noormehena lahkunud ta „Virulase“ toimetusest, et edasi õppida tolle ja praeguse aja kuulsamas koolis — H. Treffneri gümnaasiumis. Kuid rahutu, kärsitu ja jonnakas, nagu see andekaile inimesile omane ja Juhan Liivile eriti, ei saanud ta selles koolis kaua oma elu unistuste rännata. Tema ja direktori vahetõde muutus eriti teravaks, kui nad astusid käsi käes Tartu Närvikliinikusse. Direktor teatas arstile, et ta tõi ühe õpilase, kelle vaimlist seisukorda tuleks uurida. Liiv aga otsis sama arsti üles ja pajatas: „Tõin oma direktori

siia, olge head, vaadake järele, kas ta mõistus on korras!“ Seega tuli lõpp igasuguste edasiõppimise võimaluste ja lõppes ka Juhan Liivi haridustee koolipingis. Saksakeele oli ta ära õppinud, kuid venekeel, mis siis üsna igapäevasena tundus, oli talle enam-vähem võõras. Et ta aga oli selline inimene, kes tasuta ei tahtnud isegi nõela vastu võtta, vaid pidi — kui mitte muud — siis kassi vastu andma, — ei saanud ta õppida ka venekeelt põhjalikumalt. Nii teamegi, et kui ta kellegilt päris seletust mõne sellekeelse sõna kohta, õpetas ta vastutasuks sama sõna küsitavale saksakeeles tagasi.

Meie noorem- ja enamikult ka kirjandust lugev vanem põlv on harjunud Liivi ette kujutama hullumeelsena. Eriti kohapeal, ta sünnivallas Alatskivil ja naaberkihelkonnas Kodaveres, kus ta õppis, mäletatakse teda kui pikka, kõlnapoolset meest, kes käis ringi väikesekese nokaga, pleekinud, lõhkise põhjaga müts peas, katkine, lühikene ja nõõpideta kasukas seljas, rind lahti ja käsi hoidmas alaliselt tuulest aetud kasuka hõlmu, mis õieti kuulunud ta emale, keda ta väga hoidnud. Jalas vanad saapapöiad ja katkised sokid, — nii näinud kirjanik välja kui hilpharakas.“

Temale vaadati kohapeal kui allakäinud ja igati läbipõlenud külanarrile, kes tahab olla kirjanik! Kui ta elu hämaruse algul peatus mõned päevad Tartus, Narva mnt. 10 „Pariisi“ sissesõidu hoovi juures võõrastemajas, puutudes kokku seal hoovis kõige rohkem peatuvate Alatskivil ja Kodaverest linna sõitnud peremeestega, kõnelesid miimedi, ja kõnelevad praegugi temaaegsed taluperemehed, et juba väliselt jättis Liivi vaimline olek veidra mulje. Liivi võõrastemajas elamise ajal õnnestus kunstnik Triigil teda sõega jäädvustada ja see maal ongi meile hääks vahendiks tundma õppida Liivi kurbloolust ta näo — kui inimliku peegli järgi. Kui nende ridade kirjutaja näitas Triigi maali trükitud koopiat ühele kirjaniku kaasaegsele vanapõllumehel, lausus see Kodavere murrakus: „Justament täma jah, niisuke õtsekile vaade ja nõnda kui ta ringi käis, pia väha ettepoole. Mes ta'nd õli, näh, meelest läheb ära... Vaata, ma pakkusin sial hoovis talle enese leivakotist süüa, aga ei tema võtnud. Näris ainult ivakene üht heeringa piad ja ütles, et hüva seegi küllalt...“

Kõige rohkem temast tehti juttu Peipsi äärseis valdades siis kui ta segasuse hoogudel rääkis Poola troonist ja odavatest Riia kallasidest. Olen kohanud veel praegugi, ajal,

mil kultuurselt ja poliitiliselt oleme iseseisvad, arenenud omas raamides, omade perest võrsunud meeste õpetusel ja juhatusel, teiste iket tundmatutena ja Liivi tähtsust täielikult teades, mõnd kooliõpetajat, kes kõneleb naeru pursete saatel „ühest päris hullust kirjanikust,“ ta põhjusetat kartusest, põgenemisest metsadesse ja vaipadega kaetud akende taha.

Tegelikult on aga nii, et kui meie kõik oleme oma naaberriikide ees Tammsaarega uhked, siis seda uhkem võib olla Alatskivi oma naabervaldade ees Liivide perekonnaga ja Juhan Liiviga eriti.

*

Kujutleme päevi umbes 30 aastat tagasi. Alatskivi vallaisadele tegi muret ja peavalu teadmine, et valda tikkus juure üks külanarr, sant, keda tuli võtta valla toita, paigutada kas valla vaestemajja või maksta ta eest hoolitsejale väikest tasu. Selleaegsed arusaamised võisid olla teistsugused. Sest muidu poleks asja kaalutud pikalt-laialt volikogus, andes kõneainet valla rahvale ja naabervaldadele.

Praegu on Alatskivil porine. Kuivem on ainult lossiesine ja liiva nõmm surnuaia taga. Kassiveski esisel lainetab pori labajalani. Jalakäijad astuvad ettevaatlikult kivilt kivile, toetades käe veski krobedale seinale. Üle madalate kadakate ja mändide sulab taevahallusega silmapiiril ühte Peipsi. Ta pind kobrutab sügistuultes valges vahus. Ülevalt aga nõretab niiskust ja nukrust. Pisikesel sur-

nuaiail hülgab tuhmilt mustast metallist pikk hauasammas. Oravad häälitsevad kurjustavalt ja hüplevad mändide latvadel, silmitsedes pelglikult inimesi. Harva mõni üksik surnuaia küllastaja seisatab pika samba ees ja vaatleb mõttes selle all puhkava kirjaniku bareljeefi, mis on kurb ja tõsine ja hingeline ühtlasi. Ainult koolist vabanevad noored peatuvad vähe kauem selle juures, tunnustavad kirjanikku ja ta hauasammast ning mõnigi vast meenutab, et sama mees kirjutas „Varju“ nimelise jutu, luuletas ilusaid laule ja soovis meie rahvale ainult hääd.

Ta suri varakult, ainult 49 aastat oli elatud. Tiisikus viis selle suure mehe liiva alla. Nüüd 25 aastat hiljem, mõtleme ta teenetele ja ta tähtsusele. Loome tema traagilist elukäiku, lehitseme tema raamatuid ja tunneme ilu ta kaunist hingest.

On teada, et ta surmapäeval, 1913. a. 18. novembril, sadas lund. Maa oli komponud ja sametiselt langesid laiad, valged helbed. Kui ta kord tõugati konduktorite poolt Tartu-Valga vahel rongist välja, pidades teda hulguseks, puges ta kehvis riideis olles 15⁰ pakasega sohu, heinakuhja varjule. Seal ta lödises kogu öö ja palus päästvat surma küll jumalailt ja kuradeilt. Siis see ei tulnud. Tuli hoopis hiljem, vaikselt, ilma lärmita, kui kirjanik teda ei teadnud oodata. Tuli ühes esimese lumesajuga, et kirjaniku viimne maine teekond oleks ilus, puhas ja valge.

Villem Luhasoo

Vali on harida põuast sööti,
vali on kiskuda kütiste vööti, —
valjem vaimupõld harida.
Kui ju küllalt on voolanud higi,
kui ju eluõhtu on ligi, —
maitset viimati kasinat leiba.
Ja kui pimedus võitu ei saanud,
õelus ja kurjus sind kalmutanud, —
töö nii raske, — ei leiagi nime, —
näe — nii natuke taganes pime!

*

Mees pole pikem kübarast,
härg viimsest vaelast raskem,
ei rahvas parem rahvusest;
mis on nad — olla laskem!

*

Me igapäev paremat loodame,
see lootus meid alati petab.
Me õndsamaid tunde ootame,
see ootus meid abita jätab.
Jah, hälli seest kuni hauani
viib enesepettuse sära.
Ah, süda lööks külmaks rauani,
kaoks seegi pettus ära.

*

Kes suur ei saa olla, olgu väikegi,
Väike suur on narrusest narremgi.

*

Üks silmapilk aga sa, süda maga, —
ja terve elu on mäe taga!

*

Juhan Liiv

Veidrad lood raamatute kogujaist

Korjajad on sagedasti väga kummalised inimesed, raamatute korjajad aga eriti. Neist räägitakse arutu hulka igasuguseid anekdoote. Kuid selliste inimeste saatust võib olla mõnikord traagiline. Korjajasse süvenenult sarnanevad need inimesed narridele. Nii võib juhtuda, et nad saavad sagedasti vargaiks ja mõrtsukaiks, et igatsetud eset omandada. On korjajaid, kes hakkavad ühe teose vastu alles siis huvi tundma kui see kuulub teisele. Vale ja kavalus võetakse siis appi, et seda enesele saada. Omapärane traagiline lugu juhtus mõni aeg tagasi Haarlemis ühe raamatukorjajaga.

Ühe peo puhul korraldati selles linnas haruldaste trükitoodete näitus. Ühel päeval märkas näituse valvur, kuidas keegi härra lahtise akna kaudu ühe trükitoote ära võttis. Et näitusel ärevust ära hoida, ei lasknud ta meest vangistada, vaid läks talle järele. Seda jälgides leidis ta mehe viimaks värisedes katusekambris varastatud raamatut lugemas. Kriminaal-komissar, kes asja uuris, nägi et siin pole tegemist mitte hariliku vargaga, vaid haruldaste raamatute korjajaga. Nagu hiljem selgus oli see selline mees, kes ei tahtnud kunagi ainustki raamatut ära müüa, kui teadis, et see on haruldane. Ta elas parema meelega vaesuses.

Ühelt teiselt raamatute korjajalt pastor Steenwynilt taheti ära osta raamatukogu, mis ta oma elu ajal korjanud. Ta lükkas tagasi ostja palve järgmiste sõnadega: Mulle näib, nagu müüksin ma siis osa enesest.

Omapärane lugu oli aga ühe Pariisi arsenalis raamatukogu alalise külastajaga. Kaksikümmend aastat järgimööda tuli iga päev ühel ja samal ajal keegi mees raamatukokku. Ta tellis hulga raamatuid, kuid ei lugenud neid kunagi. Lehitses neid ainult ja tegi märkusi. Korraga jäi see külaline ära. Selle eest sai raamatukogu juhatus kasti ühes kirjaga, kus oli öeldud, et raamatukogu alaline külaline on surnud ja pärandanud kasti raamatukogule. Kui kast avati, leiti sealst märku-

sed, kust võis näha, missugustes raamatutes ja missugustel lehekülgedel tuleb ette Julius Cäsari nimi. Teisest alalisest külastajast teati, et ta loeb alati Bernardin de St. Pierre'i „Pauli ja Virginiat“ ja teab seda peast. Oma sõprade ringkonnas armastas ta alati seda deklameerida. Omapärase püsivusega oli keegi kolmas raamatukogu alaline külaline. Ta istus raamatukogus ja tegi kindlaks, et piiblis on 1189 peatükki, 31.173 salmi, 773.656 lauset ja 3.566.560 sõna ning et Jehoova tuleb seal 6855 korda ette. Kas mees oli oma töölopul enesega rahul, on raske öelda. Kindel on aga, et tal oli palju aega.

ja tegijaist

Kuulsatel meestel on omapärased harjumused ja kombesid loova töö tegemisel. Nii jutustavad kuulsa vanaaja mõttetarga Sokratese õpilased, et kui tema mõne probleemi üle järele mõtles, siis võis ta tundide kaupa liikumatult seista, kuni viimaks leidis probleemi lahenduse. Tark Seneca heitis alati voodisse, kui ta tahtis mingi asja üle järele mõelda. Samuti tegid loovat tööd voodis Calvin, Rossini ja Mark Twain. Kui viimane lõi naljajutte, siis viibis ta sagedasti päevad läbi pehmetes sulgpatjades. Knut Hamsun, kuulus Põhjamaade kirjanik, kirjutas palju oma töödest öösel voodis. Paber ja pliiats seisid alati tema voodi kõrval igaks juhuks. Neil aegadel, kui tal polnud võimalik küünalt põletada, kirjutas ta pimedas.

Paljud kuulsused on töötanud ainult öösel. Balzac tõusis südaöösel üles ja töötas kuni hommikuni, samuti toimis ka Prantsuse naiskirjanik George Sand. Kogu päeva pühendas ta perekonnale. Kui see heitis magama, istus ta kirjutuslaua taha, kus kirjutas hommikuni. Tolstoi istus oma viimastel eluaastatel ainult öhtutundidel, kui aknaluugid suletud ja kaks küünalt põlesid kirjutuslaua taga. Ka Dostojevski töötas küünlatule valgusel.

Schillerit ergutas tööle mädanevate õunte lõhn. Alati oli tal neid kirjutuslaua sahtlis tagavaraks. Mõnelgi hakkas süda mädanenud õuntest pööritama, kui ta Schilleri juure sisse astus.

Kultursema ühiskonna poole

Pealkirja puhul võidakse puudutatult küsida, kas meie ühiskond on siis tõesti nii ebakultuurne, et võis — pealegi veel noorte ajakirjas — esile kutsuda sellisel pealkirjastatud artikli. Ärgu tuntuks end aga veelgi enam puudutatuna, kui eeltoodud tõenäoselt kerkida võivale küsimusele vastatakse siiraima endastmõistetavusega: jah. Kaasaegne ühiskond tervikuna pakub oma kultuurilisel tasemelt ja ilmelt sedavõr ebaühtlast ja juhuslikku pilti, et ta kuidagi ei suuda rahuldada väikesearvulist — kuid seda tihedamalt liitunud noorte kultuurisõprade peret, kelle ideaaliks on tõeliselt kultuurne, vaimselt ja füüsiliselt erk ning terve inimühiskond.

Heites hindava pilgu meie iseseisvuse kestel saavutatud võitudele kultuurilisel rindel, peame küll tunnistama, et need võidud on olnud tõesti suured ja ulatuslikud. Oleme lühikese aja jooksul tõusnud teiste kultuurriikvaste seas üsna silmapaistvale ja arvestatavale positsioonile.

Kultuuriline areng on toimunud peagu kõigil aladel otse hiigelsammudega ning üha jätkuvalt edust peaksid andma tunnistust nii mõnedeigi alade tippsaavutustele ikka ja ikka osaks langenud välismaisedki autoriteetsed hinnangud.

Et meie kehakultuur ja sport on annud terve rea maailmatasemel püsivaid saavutusi, selle faktiga oleme juba harjunud kui ühe endastmõistetavaga. Ja mis seal siis imestada, kui vaimsegi kultuuri alad, nagu kujutav kunst, muusika ja kirjandus, üksteise järele on pidevalt tungimas väljaspoole kodumaa piire ning võitmas vastavate suurkeskuste üha hellitavamalt tähelepanu.

Kuid kas võime üksikute tippmarkide najal teha otsustusi üldistavas ulatuses? Kahjuks ei. Kui seda ehk tehakse väljaspool kodumaa piire, siis on see mõistetav ja osaliselt põhjendatudki. Meie endi suhtes peab aga kehtima veidi kriitilisem seisukoht. See ei tarvitse sugugi tähendada, et peame oma kultuurilise üldtaseme suhtes asuma alahindavale seisukohale. Ei — seda me ei tarvitse. Küll aga objektiivset seisukohta.

Kas ei näi, et paljud on tehtud ja palju energiat kulutatud ainult välise, n. ö. fassaadi pärast, kuna asja tuumale, sisule, on pööratud tähelepanu väga minimaalselt?

Mõnedki sümptoomid sihivad sellele. Ja

on see nii, siis pole liigne juhtida tähelepanu tõigale, et nii majanduslikel kui kultuurilisel aladel vahelduvad tõusud ja langused, sõltuvalt petlikust pealiskaudsusest ning liigest optimistlikust olukordade hindamisel.

Kõige püsiva eeltingimuseks on põhjalikult ja kindlalt rajatud alus. Nii on ka kultuurilises ülesehitustöös, kui tahetakse, et ehitatu jääks püsima.

Kultuurilist ülesehitust ei või suunata üksnes kauni fassaadi püüdlmisele. Nagu kuski ei saa välise koore järgi otsustada asja sisu üle, nii ei saa ka kultuurilise arengunivoo ainsa määravana arvestada ainult välist fassaadi. Peetagu silmas, et kui halva fassaadi taga võib peituda väärtuslik sisu, siis on kauni fassaadi puhul juba nõudeks, et selle taga tingimata peituks väärtuslik ja fassaadile vastav sisu. On ju sisu see, mis fassaadi kannab.

Positsioon kohustab.

Oleks ülim aeg kultuuritöö teadlikuks ja plaanikindlaks teostamiseks, kujuures raskuspunkt oleks langetatud inimesele enesele, mitte ainult miljöõle, milles ta elab ja teotseb. Kultuuri kandjaks on ja jääb igal juhul ikkagi inimene ise, mitte see, mis teda ümbritseb. Inimeses tuleb aga luua vajalikke eeltingimusi kultuuri soodsaks vastuvõtuks, selle vajaduste ja väärtuste tagajärjekaks mõistmiseks. Sest nii kultuuri kui ka tsivilisatsiooni areng, mis toimub inimese läbi ja kaudu, sünnib ainult inimese pärast.

Ei või leigelt leppida väitega, et ümbrus kujundab inimest. Ta võib seda teha ja on seni teatud ulatuses teinudki, kuid vaevast maksaks selles näha mingit erilist õnnestumist või koguni edasiviivat tegurit tulevikuks. Peab jõudma selleni, et inimene ise suudab kujundada ümbrust. Et see ümbrus tõesti vääriks inimest, tuleb enne raiuda rada inimese vaimumailma, seda muuta ja avardada ja juhtida parema inimese suunas.

Momendil iseloomustab olukorda kultuurväärtuste ja hüvede väga ebaühtlane jaotus ühiskonna üksikute kihituste vahel, sõltuvalt nende kihituste majanduslikust olukorrast. Kultuurihüvedest osasaamisel on välja kujunenud nagu mingi enameelistatud-eesõigustatud eliitkiht.

Asi poleks halb, kui see nn. eliitkiht osutaks tõsist arusaamist ning elastsust kultuuriväärtuste suhtes ja kui kultuurihüvede levitamine ja laiendamine oma lähemale ümb-rusele seisaks tema huvipiirkonnas. Kuid lugu on tihti hoopis vastupidine. Ses suhtes on olu-kord täiesti ebanormaalne ja vajab põhjalikku muutmist.

Ideaaliks on igale inimesele võimaldada osasaamine kultuurihüvedest ja vaimse kultuuri muutmine inimesele sama vajalikuks, kui seda on iga teinegi elutarvidus.

Sellise taseme saavutamiseks tuleb teha palju põhjalikku ja süstemaatilist korraldatud tööd. Seda ei tule karta, sest varem või hiljem ilmnevad väärtuslikud tulemused.

Oleme väikerahvas. Väikerahvaste tugevus aga seisabki tihti just nende väiksuses. Selle-juures on üheks vaidlematuks eeltingimuseks rahva kõrge uktuuriline tase ning inimmater-jali kvaliteet. Iga üksik inimene on väikeses ühiskonnas võrdlematult suure väärtusega, kuid ainult tingimusel, et ta on terve nii vaim- selt kui füüsiliselt ning kujutab tugevat isik- sust. On endastmõistetav, et ainult individu- aalselt tugevad isiksused on suutelised va- jaduse korral kujundama tugevat ja lõõgi- võimsat kollektiivi.

Meie rahva hariduslik tase, ilma et seda viia suhtesse mõne suurrahvaga, on võrdlemisi kõrge. See ei tarvitse aga tähendada, et samuti on lugu rahva kultuurilise tasemega. Haridus üksi ei tähenda veel kultuuri. See on küll üks kultuurilist arengut soodustav tegur, selle edukuse kandvaim eeltingimus. Kuid ka siin mitte reservatsioonideta. Oleme võinud elus kogeda, et õnn olla haritud in- mene ei tähenda veel igakord õnne olla kul- tuurne inimene. Oleme võinud kogeda, et väga paljud haritud inimesed, peamiselt nn. eliit- haritlaste leerist, on nii mõnedegi kultuuri- liste ürituste suhtes osutunud päris hermeeti- liselt suletuiks. Oleme pidanud üsna sageli selliseis isikuis põrkuma isegi kultuuri- vaenulikkuse vastu.

Oleks see ainult lihtne „eraldumine mas- sist“, siis ei tarvitseks meie arvamine sellis- test haritlastest olla pooltki nii halb. Kuid käitumine on olnud tihti selline, mis reedab igasuguse kultuuri puudumist või isegi ei- tamist. Ei saa siis ega pole ka vajalik varjata kultuuritahteliste ja ideeliste noorte seis- kohta selle kultuuritõrksa elemendi suhtes.

Kuigi need on peamiselt inimesed vanast koolist, tardunud oma kitsapiirilise kutseala ning ainelise karjääri kammitsaisse, siis võib

nende peagu tahtlikult demonstratiivses kul- tuurivaenulikkuses peituda halva eeskuju hä- daoht vähemalt osale meie noorsoost. Õn- neks on noorsoo enamik teadlik selle häda- ohu olemasolus. Sirvides noorsoo (ka kooli- ja isegi akadeemilise) ajakirju, märkame, et noo- red ise on korduvalt pidanud karmilt arvus- tama nii isdeendid kui ka vanemat generat- siooni kultuuriliste huvide puudumises, kus- juures vanemale generatsioonile on langenud süüdistusi peamiselt just halva eeskuju pak- kumises noortele.

Ehkki asi ei ole enam eriti terav, ei saa kaasaja noorsugu täies ulatuses pidada täht- laselt ideeliseks ja kultuuriteadlikuks. Noored on tulnud väga mitmesugustest kodudest ja koolidest, saanud väga mitmesuguseid mõ- jutusi erinevate vaadetega vanemilt ja peda- googidelt. Kui lisada tegevus väga mitmesu- gustes noorsoo-organisatsioonides, milliste te- gevussuunad tihti on olnud väga erinevad, siis peab küll paratamatult leppima kui mitte halvema, siis igatahes võrdlemisi kirju kogu- muljega.

Noorsoo-organisatsioonide liigse crisuunali- suse pahedest on juba osaliselt aru saadud. Noorte kehakultuuri tähtlustamise huvides on loodud juhtiv keskus. See on suur samm ter- vema inimese suunas, sest kehaline kas- vatus ja sport on vaidlematult kaalukad edu- tegurid rahva üldises kultuurilises arengu- protsessis.

Teadlik, tark ning hoolikas juhtimine, mil- leks uus keskasutus loodetavasti on suuteline, lubab eeldada, et noorte kehakultuuri ja spor- di areng võib nüüd kulgeda õigemaid radu, varsti näidata tulemusigi.

Mis puutub aga vaimse kultuuri aladesse, siis ei ole vähematki põhjust salata, et need on meie noorsoo hulgas hoopis vähe populaar- sed, neile kuulub vaid n., ö. kitsamate ring- kondade sümpaatia. See on mõistetav ja aru- saadav, sest vaimsed huvid eeldavad tavalisest kõrgemat intelligentsi. Ja intelligentsi puudus ongi meil üks peamisi kultuurilist arengut pidurdavaid tegureid. See puudus nõuab kõr- valdamist esimeses järjekorras. Intelligentsi tõstmine kõigi võimalike vahenditega seisku kasvatusprogrammis esikohal, nii kodus, koo- lis kui ka noorsoo-organisatsioonis. Intelli- gentsi tõusuga avanevad ligipääsuteed vaim- sele kultuurile. Sest igas kultuuriühiskonnas — olgu selle tase suhteliselt nii madal või kõrge kui tahes — on vaimsel kultuuril mää- rav ja juhtiv osa.

Kui kehakultuuri arendamisel oli võimalik

E. JÕESAAR

„Reljeef“ (pronks)

läbi viia tsentraliseeritud süsteem, siis vaimse kultuuri levitamisel saab selline moodus vaevalt kõne alla tulla. Vaimse kultuuri rahvahulkadesse viimise väärtuslik ülesanne langeks ikkagi neile vabatahtlikult organiseerunud kultuurisõprade üksustele, kellele kultuurse ühiskonna probleem on südamelähedane ning kes selle lahendamises näevad tervet tulevikuprogrammi.

Oleks aga tingimata vajalik, et seda vabatahtlikku kultuuritööd vääriliselt hinnataks ning soodustataks kõigi käsutuses olevate abinõudega. Sellest sõltub olulisel määral missiooni edukus.

On selge, et kultuurse inimese (resp. ühiskonna) teadlikku ülesehitust tuleb alata noorsoost. Noored on paindlik ja vastuvõtlik element. Kui nad on juba kord mingi väärtusliku veendumuse omaks võtnud, siis nad sellest enam ilma võitluseta ei loobu. Tuuleliplikku tänaste tõekspidamiste homset ümberhindamist või koguni reetmist esineb noorte ridades väga harva.

Seepärast alakem noortest ja noortega! Noorsugu on ikka värskendavaks õhuvooluks üldiselt umbunud õhus tikus, ja kaasajal peaks ta seda olema enam kui kunagi enne. Usutavasti ta tahabki seda olla.

Meie noorsoo kultuurilise ning vaimselt aktiivse osa poolt kaasajale ja selle mentaliteedile pandud diagnoos ei ole selline, mis võimaldaks vaikimist või noorte eemalejäämist aktiivsest võitlusest. Kõigi aegade ideelist noorust on ikka iseloomustanud ideelised võitlused. Need on olnud kirjutamata seaduste põhjal noorte eesõigusteks. Neid võitlusi on võidetud ja kaotatud, kuid murdumatuks on jäänud noorte üha suurtele tegudele tunglev tarm.

On väljaspool kahtlust, et meie noorsugu on valmis vastu võtma võitlust parema tuleviku, parema ja kultuursema inimese nimel. Ja oleks täiesti vääri alahinnata noorte aatevõttele osatähtsust ning löögivõimet selles võitluses.

Kui iga põlvkonna kohuseks on millegi väärtuslikuga rikastada kultuuri varasalve, siis meie kaasaegne noorsugu paneb sinna oma vankumata kultuuritahte ning visad püüded, saavutada kord juba ülesseatud ideelise programmi võimalikult täielikku teostamist. Ja et need püüded ei jäta kaasaja mentaliteeti mõjustamata ning elu üldpilti värskendavat värvi lisamata — siis ei saa selle töö eest pea pantimine nõuda kelleltki erilist julgust.

Karl Tapper

Kergejõustiklaste harjutuskava

Käesoleva aasta suvel, olles kohtunikuna mitmel pool maal, panin tähele, et kõigil kergejõustiklastel olid ühed ja samad vead. Jooksjatel puudub vaba loomulik jooks, hüppajatel kergus ja tõukajatel kiirus. Jõust juba puudust ei tule. Tahtejõu puudumist meessportlaste hulgas isiklikult ei märganud, kuigi meil mõned targutajad armastavad seda väita.

Kergejõustiklased, kes soovivad saavutada oma lemmikalal senisest paremaid saavutusi, peavad harrastama ka teisi spordialasid kõrvalaladena, nagu käike, „sörki“, spurte, metsajookse, maadlemist, tõstmist, pallimänge, suusatamist ja võimlemist. Viimane on eriti vajalik, õigemini eeltingimus, kergejõustiklasele võistlejale.

Kõiki loetletud alasid tuleb vähehaaval ja mõõdukalt harrastada, hoidudes spetsialiseerumisest ja omistada tähelepanu sellele, milline on kergejõustiklase elukutse. Näiteks maainimesel, kellel raske kehaline töö on igapäevase leiva saamiseks tarvilik, ei pruugi enam (puht kergejõustiku saavutuste huvides) maadelda ja tõsta. Selle asemel tuleb teha rohkem võimlemist ja lõtv „sörki“. Võimlemisel peamiselt venitus- ja painutusharjutusi.

Käesolevas ja järgmistes E. N. numbris vaatleme, kuidas ja millisel määral teha käike, metsajooksu, murusörki, maadlemist, tõstmist, pallimängu, suusatamist ja võimlemist.

Murusörk ehk lõtv jooks sünnib murul ning järgmiselt: jookstakse üle kanna, kusjuures sammu pikkus olgu mitte üle 1 meetri. Jookstes põlv vetrub juba etteviimisel kergelt ja sulavalt ettepoole, et sammu haaramisel jalg ei põrkuks ega väsiks. Tõukejala põlv ja labajalg sirutatakse täiesti välja. Hoiduda tuleb liig hilisest sirutusest. Alaliselt „sörki“ tehes, harjuvad jalad isenesest, kuid püüdke sörkides tihti end kontrollida, kas püsitate ikka õiges stiilis.

Sörkimisel olgu keha sirge ja lihased lõdvad, käed hoida kehast eemal nii, et rinnakorv oleks vaba ja hingatagu läbi nina või suu — kuidas tundub mugavam. Mida lõdvemaks suudate oma keha lasta, seda parem. Tehke sörki 35 minutit ja katsuge siis käia. Tunnete kohe, kuidas keha nagu isenesest tahab edasi minna, nagu lükkaks keegi teid tagant. Käies tunnete, kuidas põlved vetruvad ettepoole ja tõukejalg sirutub. Kõik toimub loomulikult ja vabalt. Selline peabki õige kõik (kõnd) olema ning käiku tehes püüdke nii käia, nagu käite peale sörki.

Sörkige alati rohumaal, heinamaal või metsas, kus maapind on pehme, kuid mitte liialt.

Käikudel astuge pehmelt, rulluvalt ja vabalt üle kanna. Astumisel põlv vetrub kergelt ette ning tõukejalg sirutub põlvest ja labajalast. Keha olgu vaba, sammu pikkus ja kiirus olgu vaba. Käige kiirusega umbes 5 km tunnis. Käikudeks kasutage metsateed, maanteed või raudteearset jalgrada.

Metsajooksu tehes jälgige eeltoodud juhiseid sörkiks, kuid samm olgu iga kergejõustiklase kehaehitusele vastavalt pikem. Suur kuritegu oleks püüda sammu venitada. Sammu pikkus olgu loomulik. Harilikult lühikesed mehed püüavad sammu venitada, milleks pole tarvidust. Selle asemel kiirendatagu sammu tihedust. Jooksul kontrollitagu end, et keha oleks lõtv ja vaatamata sportlase pikkusele jookstagu jällegi üle kanna.

Tõstmist soovitan teha tingimata neil, kes omavad nõrga kehaehituse. Tõstmisel harjutada tõukamist ja rebimist, kusjuures kangi raskus olgu pool harjutaja keharaskusest. Tõstmist ja maadlemist harrastage kokku umbes 40 minutit.

Võimelda võib igaüks kodus igapäev 15 minutit. Kui omate raadio, siis soovitan ringhäälingu kaudu levitatavat hommikuvõimlemist kõigil kaasa teha. Kui puudub võimalus hommikuse raadio abil võimelda, märkige võimlemisharjutused üles ning võimelge päeval.

Talvel maadlemise ja pallimängu võimaluste puudumisel võib selle asemel teha 40 min. käiku ja 35 min. sörki.

Kõigi eeltoodud harjutuste eeltingimuseks on see, et keha oleks hästi soojaks aetud.

Peale harjutusi (sörk, jooks, maadlus, tõstmine, võimlemine, suusatamine, pallimäng) peske keha higist puhtaks. Puuduvad selleks võimalused, siis hõõruge keha märja rätikuga üle.

Järgnev nädalane harjutuskava oleks mõeldud algajatele kergejõustiklastele üle 17 eluaasta talveeelsel perioodil.

1. Pühapäeval või esmaspäeval — võimlemine, pallimäng, tõstmine, maadlemine kokku 1,5 tundi võimaluste puudumisel asendada — 30 min. käigu ja 35 min. sörkiga.
2. Teisipäeval või kesknädalal — lühimaa-jooksjatele, hüppajatele, tõukajatele, heitjatele viskajatele 6 km käiku, — keskmaajooksjatele (800—1500 m) 8 km käiku, — pikamaajooksjatele (1500—10.000 m) 15 km käiku.
3. Reedel või laupäeval — 35 min. sörki ja saun kõigile kergejõustiklastele.

Käesolevat artiklit lõpetades tahan puudutada eriti küsimust, kas jooksta päkal või üle kanna? Isiklikult soovitan lühikesekasvulistele jooksta päkal, kuna pikakasvulistel üle kanna (kesk- ja pikemaajooksjatele). Lühimaa jooksjad peavad eranditult jooksuma päkal. Maailmas on häid kesk- ja pikamaajooksjaid, kes jooksevad päkal, kuid neid on väga vähe. Jooksja valigu omale jooksstiil siis, kui ta on juba ettevalmistunud. Valige vaba ja kerge stiil vastavalt oma kehaehitusele, pärast asjatundja nõuannet.

H. Kadak

Andmeid ÜENÜ Rakvere osakonnast

5. aastapäeva puhul.

ÜENÜ Rakvere osakond asutati 5. novembril 1933. a. Praegu on osakonnal liikmeid 411, neist naised 182 ja mehi 229. Vanuse järgi jagunevad liikmed: 15—20 a. v. — 96, 20—25 a. v. — 182, 25—30 a. v. — 84, 30 ja üle — 39.

Hariduslik tasapind: Ülikooli haridusega — 11, üliõpilasi — 16, gümnaasiumi harid. — 109, keskkooli harid. — 73, algkooli harid. — 134, täienduskooli harid. — 18, rahvaulikooli harid. — 3, kooliõpilasi — 37.

Peale ülaltoodu on osakonna juures vanematest seltskonna ja kultuuritegelastest moodustatud nõukogu, kuhu kuuluvad linnapea H. Aviksoo, kirikuõpetaja A. Abel, adv. N. Kruuse, dr. V. Huik, dir. J. Saar ja teised.

Peale selle on osakonnal 46 toetajaliiget.

Esimesel tegevusaastal muretseti osakonnale lipp. Osakond on juriidiline isik, kantud Haridusministeeriumis noorsoo org. registrisse.

Peamine tegevus sünnib tegevusharudes.

Sportlikul alal: On elustatud ja koondataud sportlik liikumine. Linnavalitsuselt saadud oma kätte staadion, mis oli rohtunud ja millel kasutajaid polnud. Staadion seatud võistluskorda, palgatud ametisse vaht-korras-taja. Staadioni kasutamine sportlaste ja koolinoorte poolt elav. Kergejõustiklaste poolt osakonnale mitmed auhinnad jäädavalt võidetud. Korraldatud igal hooajal mitmed kergejõustiku kursused. Võisteldud kohapeal ja väljaspool. Eriti nimekaid sportlasi pole, kuna osavõtjad on noored, kelle saavutused ei küüni kaugemale.

Jalgpalli alal organiseeriti jalgpallimeeskond ja muretseti varustus. Meeskond on

pidanud järjest igal aastal rea võistlusi kohapeal ja väljaspool, saades võite ja ka kaotusi. Praegu on hoolitsetud jalgpallimeeste järelkasvu eest ja on ametlikult kaks meeskonda, kelledest üks on A klassis, teine s. o. noorte meeskond B klassis.

Jalgrattasõidu alal organiseeriti 4 a. suikunud sport. Tammikus asuv jalgrattasõidutee osakonna kätte saadud linnavalitsuselt ja korda seatud. Korraldatud hulk võistlusi kohapeal Tartu ja Tallinna ratturite osavõtul. Korraldatud esmakordselt Rakveres Eesti esivõistlusi jalgrattasõidus 2. korral ja 3. Virumaa esivõistlused. Ratturid jalgratastel külastanud naaberosakondi ja ümbruse kaudu kohti, kuhu korraldatud väljasõite. Algatatud Virumaa ÜENÜ spordipäeva korraldamine, mis nüüd igaaastaseks muutunud. Korraldatud esimesed võimlemispidustused Rakveres, mis samuti mitmel aastal kordamist on leidnud. Peeti rida käsipallivõistlusi kohal ja mujal. Jalgratturid püstitanud mitmeid Eesti ja hulgaliselt Virumaa rekorde.

Veespordi alalt: 1935. a. algatatud proovibasseini kaevamist, staadioni otsas asuvale maaalale. Asjahuvilised käisid labidate ja kangidega õhtupoolikutel tööl. Leiti, et veini nimetatud kohal on väga külm ja puuduvad soojendamise võimalused, ning tööd jäid seisma. Linnavalitsus ise hakkas muretsema ujumisvõimaluste eest, ning nii sai valmis Rakvere praegune ujula. Ujula avamisest võttis osa ÜENÜ ujujate rühm, sooritades avaujumised. Hiljem korraldati ujumiskursusi ja ujumisvõistlusi. Püstitatud hulk Virumaa rekorde.

Tänavu korraldati linnavalitsuse toetusel kooliõpilastele ujumiskursus, millest võttis osa üle 200 õpilase.

Raskejõustiku alalt: On tegutsenud peamiselt poksiga. Korraldatud mitmed poksikursused ja võistlused. Käidud võistlemas väljaspool Rakveret. Harjutatud ka tõstmist ja maadlemist.

Kirjandusharu: Tegevushooajal järjekindlalt igal nädalal teatud päeval peetud omavahelisi referaate, vaidlusi, kirjandus- ja muid õhtuid. Avalikke esinemisi omaloomingu alalt. Elavajalehe õhtu. Kirjanike austusõhtuid ja aktusi. Kirjandus- ja humooriõhtuid. Antud välja oma kirjastusel kirjanduslik almanak.

Näiteharu: Õpitud mitmeid näidendeid. Nimetamisväärt A. Kitzbergi „Kosjasõit“. Esi- netud kohal osakonna pidudel ja ka teiste organisatsioonide pidudel, ning korra ka maal. (Praegu ajutiselt näiteharu tegevuses on seisak). Näiteharu juures töötas ka karak- tertantsu trupp, milline esines mitmel korral oma ja võõrastel pidudel.

Laulu alalt: 1935. a. kutsus osakonna juhatus ellu meeskoori, mille organiseerimine ja korraldamine nõudis suuri pingutusi. Koor tegutses ja õppis laule umbes aasta, kui 5 a. suikunud Rakvere Laulumeeste Seltsi järele jäänud tegelaste poolt kutsuti koor üle, kuhu ka läks ja tegutsevad nüüd Laulumeeste Seltsi nime all.

Võimlemistrupid tegutsesid 1933. a. alates, mille võtsid osa Tallinnas korraldatud Eesti Mängudest 1934. a. Võeti osa Soome- Ugri pidustustest 1936. a. ja Narvas korraldatud Killamängudest 1937. a. Esi- neti ka Rakveres korraldatud esimesel võimlemispi- dustusel ja hilisematel võimlemispidustustel.

Rahvatantsu trupp on esinenud mit- mesugustel osakonna üritustel ja teiste orga- nisatsioonide ettevõtetel.

On korraldatud ühiseid väljasõite, ekskur- sioone ja võetud osa ÜENÜ Porkuni ja Nee- ruti suvepäevadest.

Majanduslikult on osakonna ettevõtted üldi- selt õnnestunud, kuid mõnede harude (näite ja jalgratturite) ebaõnnestumised on osakon- nale valusasti tunda annud, kuna kahjud on tulnud katta. Paremini töötanud tegevusha- rude sissetulekud on aidanud katta teiste puu- dudjääke. On viidud läbi korjandus korjandus- lehtedega ja asjade loterii. Osakonna 5. aasta kassasissetulek ulatab üle 1 miljoni sendi. See summa on ka kõik tegevuseks kulutatud.

5. a. jooksul on surma läbi osak. perest lahkunud 3 liiget: Edgar Maring, jalgrattur- klubi esimees ja osak. juhatusel liige. Jakob Liiv, tulihingeline noorte sõber ja nõukogu liige ja Evald Taalbah, jalgpallimeeskonna kapten ja spordiharu juhatusel liige.

Suuremat muret on tekitanud ruumide küsi- mus, kuna kogu tegevus on laialipaisatud mit- messe majja, mis üksteisest hulk maad eemal. Nii on juhatusel asukoht Rakvere Rahvamajas, samuti kirjandusharu tegevus, kuna võimle- mise ja rahvatantsu harjutused on aset leid- nud linna 1. algkoolis Tööstuse tänaval. Ras-

kejõustik viimasel ajal Linnavalitsuse majas Tallinna tänaval ja kergejõustiklaste ja jalg- palli sisetreeningud Vilmsi puisteel Saksa kooli võimlas.

Linnavalitsuse lahkkel vastutulekul pole lin- nale kuuluvate ruumide eest üüri maksmist olnud, ning Rakvere Rahvamaja seltsi isa- likul hoolitsemisel oleme Rahvamaja ruume kasutanud erilisel soodsatel tingimustel, mis tegevusele hästi on mõjunud. Kuna Raha- majas olevad ruumid meie tegevusharused ja klubisid ei mahuta, ja pole ka võimalusi olnud igale haruklubile vastavaid ruume saa- da, siis on mõne haru tegevus tegevasti kan- natama pidanud.

Läbisaamine ja koostöö linnavalitsuse ja teiste organisatsioonidega on väga hea. Eriti linnavalitsus on aidanud tööd mitmeti sood- salt edasi viia.

Osakond on Eesti Spordi Keskliidu ja eri- liitude, Eesti Haridusliidu ja Noorte Spordi- liidu liige.

Osakonna tegevust juhib 9-liikmeline ju- hatus, kuhu kuuluvad: Esimees Enn Maltre, I abi Hindrek Sirelpuu, II abi Paul Sargava. Peasekretär Albert Valt, sekretär Ernst Hüb- ner, abid Erich Tammine ja August Pärni, laekur Eduard Tiivas ja abi Rudolf Kruus- maa. Varahoidja Elmar Ment. Juhatusel juure kopteeritud: Peasekretärina A. Valt ja K. Ri- naldi ning A. Talvne.

Revideerivasse toimkonda kuuluvad: F. Huik, V. Nurmik ja A. Valt. Jalgpalliasjan- dust juhivad K. Rause ja O. Reinola, kuna I meeskonna kapten on R. Meero ja II mees- konna kapten J. Aas.

Kergejõustikku juhivad K. Rinaldi ja E. E. Lihenthal. Jalgratturklubi P. Sargava ja H. Parismäe. Vesipordiklubi T. Johari ja E. Kaljuraid. Kirjandusharu H. Sirelpuu ja T. Johari. Raskejõustikuklubi N. Kulbas ja R. Kruusmaa.

1938 — Kilti sportlastele edukas suvi

Viimastel aastatel on ÜENÜ Kilti osa- konnas pääle muude teotsemisalade pööratud tähelepanu ka kergejõustikule ning tulemused näitavad, et Kilti nimi ka siin on tõusnud esirinda.

Eriti silmapaistvate tagajärgedega teotseti k. a. suvel, mil korraldati 5 rahvuslikku kergejõustikuvõistlust, pääle selle rida vähe- maid omavahelisi võistlusi.

ÜENÜ Tallinna osak. nais- ja meessport- laste kõrval külastasid Kiltiit paljud tubli- mad spordimehed Tallinnast, Rakverest, Si- munast, Jänedast, Tamsalust ja mujalt ning see tegev konkurents ongi olnud peamiseks ergutajaks kohapäälsetele noortele spordi- harrastajatele. Eks seda tõenda seegi, et 1938. suvel teotsesid kergejõustiku aladel ligi 100 sportlast osak. 222 liikmelisest perest. Ja ka tulemused pole lasknud pettuda, nii näit. vöi- deti k. a. ringkonnavöistlusil nais- ja noorte- aladel maa parimat osakonda — Simunat

Moodsa kodu sisustamisest

Praegune aeg tingib korteri — eriti linna-korteri — sisustuse alal sootuks erinevaid nõudeid kui kümme-viisteist aastat tagasi. Mitte ükski maitse- ja moesuunad, mis alaliselt muutuvad, vaid üha kasvavad hügeeni ja mugavuse nõuded ning korterite ja tubade vähenemine on kutsunud esile suuri muudatusi.

Kodusisustusküsimusele, mis kõikidel aegadel on olnud aktuaalne, on hakatud viimastel aastatel põõrama eriti suurt tähelepanu. See tingitud püüdest kodu- ja perekonnaelu tõsta sellele tasemele, millel see oli enne viimastel aastatel toimunud langust, mille põhjustas uusaegne lõbukuultuur. Kodu oli paljudele „ainult kohaks kus magati“; nüüd aga nõuab see endist keskset kohta elus.

ning ainult meestealadel oldi sunnitud alla vanduma.

Nagu mujalgi on ka Kiltsis edusammude pidurdajaiks võimlemisruumide ja spordiväljaku puudus. Esimesest puudusest väljapääsu ei näi olevatki kuid spordiväljakuna on saadud koh. talupidajalt O. Kaselt kasutada selleks sobiv karjamaatükk ning mitmedki võõrad võistlejad on kiitnud Kiltsi „staadioni“.

Et tulemused mitmelgi spordialal on tõesti hääd, seda näitab 1938. a. suvel saavutatud paremate tagajärgede loetelu:

Naisaladel:

60 m 1. A. Tavel 8,9, 2. L. Sillari 9,1, 3. S. Päev 9,4; 200 m 1. A. Tavel 31,8; kaugus 1. S. Päev 4,18,2, 2. L. Sillari 4,10, 3. A. Tavel 3,52; kõrgus 1. S. Päev 1,27, 2. H. Kask 1,22, 3. Ö. Traks 1,10; kuul 1. S. Päev 8,11, 2. H. Videvik 7,91, 3. Ö. Traks 7,21; oda 1. Ö. Traks 19,72, 2. A. Tavel 17,72, 3. H. Videvik 16,00.

Meesaladel:

60 m 1. Uussaar 7,2, 2. U. Soobik 7,3, 3. T. Heinsoo 7,5; 100 m 1. V. Rähni 11,6, 32. K. Maldar 11,8, 3. E. Luhamaa 11,9; 200 m 1. V. Rähni 25,0, 2. A. Proosa 25,9, 3. E. Luhamaa 26,1; 400 m 1. E. Luhamaa 54,8, 2. K. Maldar 57,2, 3. H. Visnapuu 57,9; 800 m 1. E. Luhamaa 2,11,6, 2. K. Vares 2,16,8, 3. A. Ojasalu 2,19,9; 1000 m E. Luhamaa 2,52,4, 2. V. Uussaar 2,57,0, 3. K. Maldar 2,57,3; 1500 m 1. K. Vares 4,36,8, 2. J. Klaas 4,47,0, 3. Maldar 4,49,8; 3000 m 1. A. Ojasalu 9,41,4, 2. K. Vares 10,06,8, 3. E. Luhamaa 10,12,4; 5000 m 1. A. Ojasalu 17,00,2; kaugus 1. V. Rähni 6,41, 2. U. Soobik 6,09, 3. H. Visnapuu 5,92; kõrgus 1. V. Rähni 1,70, 2. G. Päev 1,62, 3. V. Uussaar 1,60; teivas 1. V. Rähni 3,00, 2. H. Tavel 2,90, 3. J. Klaas 2,70; kuul (7,257) 1. P. Lehtlaan 11,93, 2. V. Rähni 11,57, 3. J. Sökk 11,25; kuul (5,44) 1. U. Soobik 14,41, 2. J. Sökk 14,14, 3. A. Proosa 13,82; ketas (2,0' 1. H. Proosa 34,51, 2. V. Rähni 38,69, 3. P. Lehtlaan 32,78; ketas (1,5) 1. J. Sökk 38,08, 2. A. Proosa 37,34, 3. U. Soobik 36,00' oda (800) 1. P. Lehtlaan 49,78, 2. U. Soobik 48,51, 3. U. Proosa 47,20; oda (600) 1. U. Soobik 54,16, 2. H. Proosa 51,08, 3. H. Tavel 45,76. R. U.

Möödunud aastate „avaliku“ elu — ütleme õhtu- ja ööelu asemele on astunud värsked, tõeline väljasolek ja matkamine, aga sellega koos ka lugupidamine kodust kui puhkepaigast ja perekonnakeskusest. Kahtlemata on raadiolgi oma osa selles, et pered jällegi kogunevad õhtuveetudeks oma kodudesse.

Raadio kui kodu mugavuse lisandaja on küll oluline tegur kuid ainult selle abil ei saa loota perekonnaelu renessansi teostamisel. On tarvis muudki: kodusisustus peab olema meeldiv ja kooskõlaline, nii üldmuljelt kui üksikasjult. Tähtigi on mööbel selline, et see ei sobi nüüdisaja korteritega. Sageli rikuvad muljet ka pildid ning ilu-esemed teisest ajast. Korterrisustamisele ei saa asuda seisukohalt, et kõik esemed, millised omame, leiaks seal kasutamist. Sageli peame kõrvale jätma olemasolevaid esemeid ja teisalt jällegi soetama uusi. Iga uus korter asetab uued nõuded.

Praeguseaja uued korterid nõuavad üldiselt kerget ja kergena mõjuvat mööblit (Parem liiga vähe kui liiga palju!), kuna vanad, suured ja kõrged toad võib sisustada teravalt, raskelt mõjuva mööbliga n. n. stiilmööbliga.

Kodu sisustamisele asudes, olgu see siis väike või avar, tuleb alati meeles pidada, et mööbel hangitakse eluksajaks. Liig odavaid esemeid ei tasu soetada, sest odav on harva häa ja vastupidav. Mõned viimasel ajal komplektidena valmistatud mööblid on maitsetud ning õige lühiaegsed. On alati parem osta algul kas või ainult üks, aga korralik ese ja siis vähehaaval, võimaluste piirides sisustust täiendada. Praegusel ajal on üldiselt kombeks, et ei osteta korraga sisustust eritubadele vaid eraldi mitmeid esemeid, mis siiski stiililt üksteisele lähedased, nii et nad ei riku üldmuljet. Maal ja avaramates ruumides on garnituurmööblid sobivamad.

Tekstiil on kodusisustuses saavutanud määra asendi. Rõõmuga võib märkida, et rahvuslik kodu- ja vabrikutekstiil on peaaegu niisama arväärsel kohale tõusnud kui sageli maitsetu ja harilikult mingit „idamaa hiilgust“ järeleaimav välismaine. Oieti kasutatud tekstiilesemed rakendatud teravikulisse üldmuljesse annavad rohkem kui miski muu mugavuse tõstmiseks. Mugavust lisavad ka ilu-asjad, millistena praegu tarvitatakse väga lihtsaid ja odavaid esemeid, näiteks suuri klaaspudeleid ja savikruse. Maalinguid ostes tuleb eelistada üht hääd vesivärvimaali, mille on valmistanud tõeline kunstnik, kümnele „õigete õlivärvidega maalitud“ soperdusele.

Agaga kodu ja ennekõike mööblit tuleb hoida. Selles suhtes patustatakse palju. Kiired ja korduvad külma ja sooja vahetused võivad muuta kõige tugevama mööbli lühikese ajaga tarvitamiskõlbmatuks. Seda pandagu tähele eriti keskküttega majades. Avatud akna kaudu jääkülma õhku tuppa lasta ja kohe selle järele keskkütetareti täies ulatuses kütma panna — see teeb üsna ruttu mööblile „otsa peale“. Parem on keskmine soojus, kuid mitte kunagi üle 20° C. Mööblipinda koheldakse tihti hoolimatult. Praegusel ajal kaetakse pinnad küll tsellulooslakiga, milline on küll vas-

tupidavam kui endised poleeritud pinnad, kuid ettevaatamatut puhastamist ei salli needki. Nii ei peaks pindu puhastama kuiva tolmulapiga, mis tekitab staatilist elektrit ja kogub tolmaterad, mis tekitavad kriimustusi. Parem on pühkida pinnad niiske lapiga ja vahel läike uuendamiseks, läikeõliga imbutatud puuvillatopiga.

Sisustusküsimused on sedavõrd laialdased ja iga kodu sisustamine sedavõrd isepärane, et mingeid täpseid ja üldmaksvaid üksikasjalikke nõuandeid lühikeses kirjutuses ei saa anda. Loodetavasti needki viited võivad olla mõningal määral abiks neile, kes nüüd sügisel hakkavad uut kodu sisustama või endise sisustust uuendama. EKS.

ÜENÜ osakondade tegevusruumid

Tegevusruumide küsimus on kuni viimase ajani olnud üheks püsivamaks ja alatasa esile toodavaks raskuseks ÜENÜ töö korraldamisel kohtadel. Kahtlemata on selles küsimuses suurem osa tööd veel ees. Kui aga arvestame Noorsoo Organiseerimise Seadusega antud soodustusi ruumide alal, siis tekib mulje, et siin viimaste aastate kestel, eriti aga 1937. a., olukord peaks olema märgatavalt paranenud. Kokkuvõttes ruumide küsimuse jälgimiseks aastast aastasse on ÜENÜ senises statistikas olnud kahjuks liig umbkaudsed ja ebatäpsed. Üksikasjalikum ülevaade on olemas ainult 1927. aastast. See pakub võimaluse kõrvutada 1937. a. andmeid 10 aastat vanematega. Tulemused, nagu allolevast tabelist näeme, ei kinnita eelarvamuslikku muljet asjaolude paranemisest.

Oma maja.

Kui 10 aastat tagasi ainult Käosalu osakonnal oli oma maja, siis on neid praegu juba 10-l osakonnal (sellejuures kaks on pikaajalisel rendil, üks tasuta, teine 20 kroonise aastatüriaga). 1927. a. aruandes nimetatakse 9-t osakonda, kus maja ehitamine kavatsusel. Neist on 10 aasta jooksul oma kavatsuse teostanud Varesmetsa osakond ja oma ruumidesse saanud ka Tallinna osakond. Teised 7 on jätnud kavatsuse teostamata, kusjuures siiski on leidunud selle teostamiseks võimalusi 7 osakonnal, kes tol korral nimetamist leidnud ei ole. Seitsmes majas on ÜENÜ osakonnad ainuomanikud, ühes omab osakond ainult lava, olles selle kaudu maja kaasomanikuks. Majad on hinnatud 300—8000 krooni. Kahe ehitus on veel pooleli, 3 vajavad hädapärast remonti või ümberehitust. Ülejäänud 3 on täiesti korras. Lisaks olgu veel nimetatud, et 4 neist majadest asuvad osakondade omal krundil.

Ruumide liik	Kasutada 1937 a.			1927 a.	1937 a.	1927 a.
	tasuliselt	tasuta	kokku	kokku	%	%
Oma maja	2	8	10	1	4,4	0,8
Rahvamaja	5	6	11	—	4,8	—
Teiste org. maja	9	5	14	8	6,1	10,0
Koolimaja	19	58	77	30	33,6	37,5
Vallamaja	2	3	5	4	2,2	5,0
Eramaja	23	18	41	15	18,9	18,8
Muud	—	3	3	—	1,3	—
Mitmeid celmisi, kindlaid ruume ei ole	34	27	61	22	26,6	27,9
Ruume ei ole (teadmata)	—	7	7	—	2,1	—
Kokku	94	135	229	80	100,0	100,0

Tabelist nähtub, et tasuta ruume kasutavad 59% osakondi ja ruumide eest maksavad 41%. Seejuures ei ole tasuta arvestatud kütte-, valgustus- ja koristamiseksulude kandmist osakondade poolt. Tasu ruumide eest on väga mitmeladiline, nii näit. aastatüür (15—100 kr.), kuuüür (5—75 krooni, viimases ulatuses linnades), maksimine korra pealt igal kasutamisel (25 senti kuni 65 krooni, viimases suuruses jällegi linnades), enamasti aga igakordsel kasutamisel vastava % alusel (8—20%). Paiguti on aga ruumide omanikuga ka nii kokku lepitud, et üürina tasutakse ühe selleks korraldatud peo puhastulu.

Eelmistest aastatest puuduvad kahjuks andmed tasuliste ja tasuta ruumide kohta. Näib küll, et tasuta ruumide % viimastel aastatel on tõusnud.

Eelolevat tabelit vaadeldes hakkab silma ruumide liikide protsendiline stabiilsus. Koolimajade ja eramajade kasutamise ulatus on olnud 10 aastat tagasi peaaegu samasugune kui 1937. Eramajade kasutamisel on tasuta antud eramajade all enamasti näidatud üksikute juhatus- või osakonnaliikmete poolt peavarjuta osakonnale pakutud ulalust.

Kõige kurvastavam kategooria on see hulk osakondi, mis kasutab mitmeid ruume, omamata üht kindlat kodu. Ka siin näib olukord 10 aasta kestel visalt püsitud olevat — võrreldagu tabelist %%. Selgituseks olgu öeldud, et niisugused osakonnad peavad näiteks koosolekuid koolimaja koridoris, pidid Tuletõrje seltsimajas, juhatus koosolekuid eraruumides, harude harjutuskoosolekuid vallamajas ja meiereis jne.

H. Tarand

ÜENU Kõnnu- Nõmme osakond

avas sügisel hooaja üldkoosolekuga 16. okt. s. a. Üksmeelsel nõupidamisel otsustati tegevusharudest rakendada: 1) rahvatantsurühm, 2) üldõpiring, 3) muusikaharu, 4) spordiharu, 5) maleharu, 6) näiteharu ja 7) kodukultuurharu. Õpiringi juures asub ka lugemislaud ja raadio ühiskuulamise võimalus. Üldkoosolekule järgnes hõimukoosolek. ÜENU noored pildistati.

A. S.

Kaks erisisulist õhtut

Võrreldes eelmiste aastatega, on ÜENU Tallinna osakonna kirjandusklubi hakanud tänava eriti intensiivselt teotsema. Seda tõendab kõige ilmekamalt see arvukas rida referaate, vaidlusi, ettekannete ja muid õhtuid, millised seniajani aset leidnud. Meelejäävamateks neist on muidugi 3. novembril toimunud vaidlusõhtu teemal „Kas tunnustada sporti kasvatusvahendina?“ ja 12. nov. õppur-noorte omaloomingu õhtu.

Kuigi esimene ei suutnud täita temale pandud lootusi ja seda just peamiselt oma sisust kõrvalekalduisega, oli ta ometigi meelitanud kokku saalitäie publikut, kes väga elavalt pakutavale kaasa elas ja sõnavõtjate poolt sedavõrd kuumaks kõeti, et vaidlused veel hiljem, peale vaidlusõhtu ametlikku lõppu edasi kestsid.

Väga efektseis kõnedes ei puudutatud aga kuigi palju teemat ennast, ei referent A. Jõgeri ega oponentide poolt. Spordijuhid rõhutasid spordi, vaimuinimesed igasuguste teaduste osatähtsust inimkonna edasivijjana, kuna arstid täiesti objektiivselt valgustasid inimese organismi tema crisugustes funktsioonides, kuid spordist kui kasvatusvahendist kõneldi õige vähe, peagu mitte midagi.

Kuid õhtu evis positiivse väärtuse vähemalt seetõttu, et suutis inimesi üldse vaidlema panna, kuna enamasti seelaadsed õhtud jäävad sootuks kuivaks, andmata mingeid tulemusi.

*

Ka õppur-noorte õhtu oli kokku tõmmanud saalitäie publikut, kuid arvan, murdosake oli tulnud sinna puhtast huvist asja vastu, kuna enamuse oli ligi meelitanud peale eeskava võimaldatud kolm tundi tantsu (!). Ei

sobi nagu üksteisega pakutav kunst ja sellele järgnev publikusõõt — tants.

Mis puutub aga õhtu sisulisse külge, siis jättis see hea mulje. Autoriteetsed kriitikud on sageli maininud, et noorte looming oma kirka ja uudse esinemislaadiga pakub alati huvitavat. Ka seekord esinenud noored ilmutasid ennast küllalt elujulistena. Ainsa häiriva nähtena esines see, et enamuse autoreid püüdis seada end miljöösse, milline temale võõras. Milleks jutustada Itaalia mägijärvedest, teatrielust või komponeerida eksootilisi marsse, kui võime ometigi leida oma lähimas ümbruses palju kasutamiskõlvulisemaid ja tuttavamaid ainevaldkondi.

Üldiselt jäi mulje, et proosatööd olid kahvatumad kui luuletused. Ja üks peetagi noorte paremaks harjutusvormiks luuletamist, kui tegelemist proosaga.

Ivar Paulsoni ja Ilmar Laabani luuletusist peegeldus vastu ajakohaseid inimlikkuse probleeme, kuid mõttetihedus näis veel pisut väljakujunematuna. Ea Janseni lihtsamelised värsid tundusid kaunis hubastena, aga tal tuleb veel kindlasti harjutada, kui tahab väärikaid interpretatsioone saavutada. Ilmar Mikiveri varjundirikas ja mahukas sõnavara oli proosapaljas „Poedi ulm“ silmatorkav, aga esitus kogu oma Luziferi ja ajakanga venitamisega oleks pidanud palju reljeefsem ja paiguti reaalsem olema. Teiste proosaautorite tööd aga pole niivõrd tähelepanuväärivad, et nende kohta siin sõna võtta. Komponeerimises näitas oma andekust ja taibukust Kalju Raid. Eeldusist maitse ja asjalikkuse mõttes tal puudust ei tulnud.

Ralf Perman-Parve

Tegevtoimetaja H. TARAND.

Vastutav toimetaja AUGUST MEIKOP.

Toimetuse: A. Moor, H. Lepik, E. Hõbe.

Väljaandja: ÜENU Keskjuhatus. Toimetuse ja talituse aadress: Lembitu 20, Tallinn.

Tellimise hind: Aastas kr. 2,50, poolaastas kr. 1,50, 3 kuud 75 senti.

Trükkikoda „Estotrükk“ Tallinn, S. Karja 8. 1938.

Ilmusid trükiist

A. Rõuk

100 toitu õunast

Raamat sisaldab 118 Kodumajanduskoja poolt hääkskiidetud retsepti õunte tarvitamiseks mitmesuguste toitude valmistamiseks.

Hind Kr. 0.80

●
prof. J. Tehver

Koduloomade sigimine

Täielik käsiraamat koduloomade embrüoloogia kohta uuema aja teaduslike metoodide käsitlemisel.

Hind Kr. 3.20

●
V. Soonik

Tegelik küülikute kasvatamine

Kodujäneste kasvatamisest, aretamisest ja pidamisest. Praktilisi nõuandeid.

Hind Kr. 1.—

Põllumajanduslik Entsüklopeedia

1. vihk

Teos ilmub 15 vihus. Kasutage soodustusi ettetellimisel. Raamat üksikvihkudena müügile ei ilmu.

●
K.-Ü. „AGRONOOM“

Tallinn, Pikk 36.

EESTI KIRJANDUSE SELTSI

perioodiliste väljaannete 1939. aastakäikude
SOODUSTUSTEGA EELTELLIMISED
on avatud ja lõpevad **20. detsembril 1938.**

Elav Teadus

Tellimishind aastas — 9 kr.
Kõites — 14 kr.

Populaarteaduslik sari, piltidega, ilmub iga kuu üks raamat, aastas kokku umbes 1400 lk., üksiknumber 1 kr.

1939. a. kavas (nr. 85–96) on:

1/2) Inimeste tundmine. Dr. A. Adler.
3) Eesti Kroonika 1938. 4) Majandus-
teadus igäihele. 5) Eestimaa ilud. H.
Kompus. 6) Moodne kunst. H. Read.
7/8) Meie igapäevane leib ja leivakõrvane.
F. Semjonov. 9) Kalevala — soome soo
rahvaeepos. A. Annist. 10) Meie põlev-
kivitööstus. K. Luts. 11) Mesilased ja
mesindus. E. Karmo. 12) Eesti keele
õige hääldamine. P. Ariste.

Eesti Kirjandus

Tellimishind aastas — 5 kr.

Väärtuslik kirjanduslik kuukiri. Kaasandena ilmub „Eesti raamatute üldnimestik“. Üksiknum-
ber 50 s.

John Gunther:

Nüüdse Euroopa juhid

Ameerika ühe parema ajakirjaniku suurt tähe-
lepanu äratanud teos, mis annab haruldaselt
lähedalt nähtud iseloomustuse suurtest isiksustest
nagu Hitler, Daladier, Neville Chamberlain, Mus-
solini, Stalin ja paljudest teistest.

Raamat ilmub aastavahetuse paiku ja on va-
rustatud illustratsioonidega kriitavahvleil. Kaust
on 24×14 sm, „Kalevipoja“ paberil. Hind 6 kr.,
täiskalingurkõites 7 kr. 50 s. Kõited valmivad
2 kuud peale raamatu ilmumist.

Ilukirjanduse tõlkeseeria

„Maailmakirjandus“

Kavas on:

1/2 Manzoni: Kihlatud. Tõlk. J. Sarv. 3) Musset: Sajandi lapse pih-
timus. Tõlk. P. Vallak. 4) Tšehhov: Valik novelle. Tõlk. Fr. Tuglas.
5/6) Cervantes: Don Quiote. Tõlk. J. Kurfeldt.

Aastakäigu eeltellimishind — 14 kr., kõites 16 kr. 50 s. Peale ilmumist umbes 24 kr.
Ettetellimishinda 14 kr. võib tasuda: tellimise andmisel 2 kr., ja kolme esimese raamatu
ilmumisel Kr. 4.—+4.—+4.—.

EESTI KIRJANDUSE SELTS

Aia 19, Tartu, tel. 6-01, posti jooksev arve 20-36.

Suurmeeste Elulood

Tellimishind aastas — 7 kr. 50 s.
Kõites — 10 kr.

Biograafiline sari, piltidega, ilmub
aastas 6 korda, umbes 1000 lk., üksik-
number 1 kr. 50 s.

1939. a. kavas (nr. 48–53) on:

1) Insener Diesel. 2) Goethe.
3) Comte. 4) Petõfi. 5) Cromwell.
6) Tšaikovski.

Tarbekorral mõned neist teoseist
asendatakse järgnevatega: Mme Curie,
Kierkegaard, Spinoza, Grieg, Mirabeau
jt.

Soodustused:

Tellimise andmisel tuleb iga sarja
kohta sisse maksta vähemalt 2 kr. Üle-
jäänud tellimishinda võib tasuda 21.
jaanuariks 1939. aastal.

Kes tellib ühe neist kolmest aasta-
käigust (Elav Teadus, Suurmeeste Elu-
lood, Eesti Kirjandus), võib saada J.
Guntheri teose „Nüüdse Euroopa juhid“,
müügil maksab 6 kr., ainult 2 kr.
eest (kõites 3 kr. 50 s. eest).

Kes tellib kaks aastakäiku, võib
saada „Nüüdse Euroopa juhid“ ainult
1 kr. eest (kõites 2 kr. 50 s. eest).

Kes tellib kõik kolm sarja, neile saa-
detakse „Nüüdse Euroopa juhid“ hin-
nata kaasandena (kõites soovijail
tuleb tasuda 1 kr. 50 s. kõite eest).

„Nüüdse Euroopa juhid“ saadetakse
kätte kõigile tellijatele peale tellimis-
hinna täielikku tasumist.

Raamat on parim sõber!

Raamat on toiduks vaimule, ta laiendab silmaringi ja on suurepäraseks meelelahutajaks. Pühendage osa oma vabast ajast lugemisele. Asutage igasse kodusse raamatukogu, mis kujuneks maja uhkuseks.

Meilt saate kõikide kirjastuste raamatuid. Täidame tellimisi välismaa kirjandusele ja ajakirjandusele. Kõidame raamatuid meeldivalt ja vastupidavalt.

Punasekaaneline noorsookirjanduse sari „MINU RAAMAT“ on koostatud maailmakuulsast noorsoojuttudest. Trükitud heale paberile paljude piltidega. Raamatud on soovitatud Haridusmin. poolt avalikele ja kooliraamatukogudele. Nõudke tasuta tutvustamisbrošüüre.

- Louisa M. Alcott VÄIKSED NAISED, kr. 2,50
- Jean Webster PIKAKOIVALINE ISA, kr. 2.—
- R. L. Stevenson RÖÖVITUD POISS, kr. 2.—
- M. Twain PRINTS JA KERJUS, kr. 2,50
- M. Twain TOM SAWERYRI IMELIKUD JUHTUMUSED, kr. 2,50
- J. Habberton HELENA LAPSUKESED, kr. 2.—

F. H. Burnett VÄIKE LORD FAUNTEROY, kr. 2.—

H. Beecher-Stowe ONU TOMI ÖNNIKE, kr. 2,50

D. Defoe ROBINSON CRUSOE, kr. 2.—
Sinisekaaneline sari „LASTE SÕBER“ on määratud lastele. Raamatud on tugevas köites ja hästi loetava suure kirjaga.

SEENE PEREKOND ja VALLATU KUUSEKE avavad lastele uue maailma. Nendes räägivad kõik esemed väikestele, milledega nad igapäevases elus kokku puutuvad. Neljavärvilised pildid on nagu maalitud muinasjutud. Üksiku raamatu hind kr. 1,80.

RAHVASTE MUINASJUTTE on kogu mitme rahva luulevallast. Hind kr. 1,50.

Raamatu hinna maksjale posti ja. nr. 760 või saatjale lähetatakse raamatud äri kulul kätte.

IK-Ü. „RAHVAÜLIKOOL“

Tallinn, Harju 48, tel. 444-39, Pärnu mnt. 10, tel. 446-67.